

Českosaské
ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

20 let Národního parku
České Švýcarsko
30 Jahre Nationalpark
Sächsische Schweiz

ČERVENEC 2020 | SPECIÁLNÍ ČÍSLO
K 20. VÝROČÍ ZALOŽENÍ NÁRODNÍHO PARKU

www.npcs.cz

Obsah

3

Úvod | Úvodní slovo ředitele

4-7

Příroda | Národní park se mění

8-9

Ochrana přírody | Jak jsme „bojovali“ za přírodu

10-12

Rozhovor | Národní park očima pamětníků

12-13

Od sousedů | 30 let Národního parku Saské Švýcarsko

13-14

Ochrana přírody | Sokol stěhovavý

15

Ochrana přírody | 20 let péče o zvěř

16-17

Pro veřejnost | Počítáme, sledujeme, hodnotíme

18-19

Pro veřejnost | Hlídáme, pomáháme, informujeme

20

Pro veřejnost | Jak pečujeme o pohodlí a bezpečnost návštěvníků

21

Geologie | Pozor, padá skála!

22-23

Historie | Labyrint strží a ráj archeologů

24-26

Historie | Péče o kulturní dědictví

27-28

Pro veřejnost | Oblíbená filmová lokace

29-30

Ekologická výchova | Zažijte národní park hravě

30-31

Ochrana přírody | Národní park v roce 2040

Vážení čtenáři,

Národní park České Švýcarsko v letošním roce dovršil 20 let od svého vzniku. Založení národního parku je vždy velkou společenskou událostí i změnou. S odstupem můžeme hodnotit a bez rozpaků říci, že se stal skutečně neodmyslitelnou součástí celého regionu Českého Švýcarska. A že původní obavy z omezení souvisejících s nejvyšším stupněm ochrany přírody se tu dávno rozplynuly jak mlhy nad Labským údolím.

Národní park, jeho příroda i sousedící chráněné krajinné oblasti se samozřejmě dynamicky vyvíjejí, obdobně tomu i celá společnost. Ať už sledujeme nepřetržitý růst návštěvnického zájmu, spontánní či člověkem podpořené návraty druhů rostlin a živočichů (sám s trochou nostalgie vzpomínám na mé první vysazování vylihnutých lososů zde před šesti lety), obranu proti postupu invazních druhů, údržbu kvalitní a bezpečné turistické infrastruktury či hledání způsobů, jak veřejnosti zprostředkovávat informace o místní přírodě i nutnosti její ochrany - každá z těchto činností přináší ochraně přírody stále nové výzvy.

Naposledy se takovou výzvou stalo, podobně jako v mnoha oblastech České republiky, i šíření lýkožrouta smrkového monokulturně založenými smrčínami. Úsilí o jejich přeměnu vyvíjené od roku 2000 přerušila příroda naprostou změnou podmínek v roce 2018, kdy nastalo extrémní sucho přesahující i do dalších let. Rozhodnutí omezit zásahy proti kůrovci jen na okraje parku sousedící s hospodářskými lesy a na kácení pro zajištění bezpečnosti návštěvníků nebylo lehké. Volba však byla možná jen ze dvou možností: rozsáhlých holin jako vedlejšího efektu nekompromisního (a v dané situaci neefektivního) boje proti kůrovci nebo velkých ploch se stojícími smrkovými soušemi. Tvář národního parku se proměnila. Ovšem na místě dřívějších monokultur už vzniká nový les. A jak prozrazuje pohled na semenáčky pod suchými kmeny smrků, bude výrazně pestřejší.

Naším společným úkolem je tak vždy hledat a nacházet rovnovážná řešení mezi využíváním přírody a krajiny lidmi a ochranou přírody tak, aby rozmanité přírodní bohatství národního parku bylo chráněno jak pro současné, tak i budoucí generace. Ostatně již několikrát jsem při návštěvách Správy Národního parku České Švýcarsko ocenil právě funkční regionální partnerství, na němž se tu správa podílí a spoluvytváří tak harmonické podmínky nejen pro ochranu přírody, ale také pro život v sousedství národního parku. I za to jí patří můj dík.

Přeji Národnímu parku České Švýcarsko, aby jeho impozantní skalnaté území stále bylo nerušeným domovem zdejších druhů rostlin a živočichů, nám všem pak mnoho radosti a inspirace naší překrásnou přírodou.

Richard Brabec, ministr životního prostředí

České Švýcarsko - zpravodaj Správy Národního parku České Švýcarsko, ročník 19, speciální číslo, č. reg.: MK ČR E 13314. **Vydává:** Správa NP České Švýcarsko, resortní organizace Ministerstva životního prostředí České republiky, Pražská 457/52, 407 46 Krásná Lípa, tel.: +420 412 354 050. **Redakce:** Richard Nagel (r.nagel@npcs.cz). **Jazykové korektury:** Yveta Kočová. **Fota na obálce:** (přední) Skalní věž Homole a Pravčický důl, (zadní) Měsíční mláďata sokola stěhovavého, Václav Sojka. **Grafická úprava:** TR-DESIGN.CZ. **Tisk:** Tisk Krásná Lípa, spol. s r. o. Vyšlo v červenci 2020. Náklad: 10.000 ks

Ředitel „v akci“ při kroužkování mláďete výra velkého. © Václav Sojka

Úvodní slovo ředitele

Vážení a milí čtenáři,

dovolte i mně malé ohlédnutí za dvacetiletou historii Národního parku České Švýcarsko. Snad si to mohu i dovolit, neboť jsem od samého začátku byl při tom, případně jsem dění v národním parku sledoval z těsného sousedství.

Počátky byly opravdu velmi skromné, ať co se týče zázemí, vybavení nebo personálního obsazení. Na stranu druhou to bylo období plné nadšení a elánu, kdy se zdálo, že všechno lze lehce a elegantně vyřešit a všechny naše plány a přání budou naplněny. Předcházelo tomu ale nelehké období zápasu o to, aby národní park vůbec vznikl. Po založení Národního parku Saské Švýcarsko v roce 1990 na druhé straně státní hranice bylo českou stranou oficiálně přislíbeno, že v brzké době vznikne národní park i na straně české. Debatu o novém národním parku, především o jeho územním vymezení, se však poněkud „protáhla“, nicméně k velké radosti všech příznivců byl národní park, byť se zpožděním, vyhlášen k 1. lednu 2000. Za to patří obrovský dík všem, kteří se o to zasloužili.

První roky byly, kromě jiného, také ve znamení hledání vhodného ekonomického modelu správy NP. Nejdříve jsme byly založeny jako příspěvková organizace, následně pak přeměněni na rozpočtovou organizaci, abychom se v roce 2017 opět změnili na organizaci příspěvkovou. Bohužel jako ne úplně šťastné se ukázalo rozhodnutí oddělení správy národního parku od Správy Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. To se podařilo napravit až v roce 2017 díky novele zákona o ochraně přírody a krajiny, kdy došlo ke sloučení obou organizací „pod jednu střechu“. Troufám si říci, že takovými organizačními turbulencemi neprošel žádný jiný národní park v naší zemi.

Nikdy nekončící prací je hledání souladu mezi zájmy ochrany přírody a očekáváními ze strany návštěvníků, místních obyvatel, chalupářů či různých zájmových skupin. Snad žádná jiná organizace není pod takovým tlakem, kdy se na jednom místě potkávají radost, očekávání a podpora s obavami, zklamáním, ale někdy bohužel i se zlostí, nenávistí či záští. Proto se ze všech sil snažíme znovu a znovu vysvětlovat a obhajovat myšlenku národního parku jako místa, které je nejenom domovem

vzácných a chráněných druhů rostlin a živočichů či územím, kde necháváme přírodě volné ruce, ale také místem, kde se dobře cítí i lidé, kteří zde nacházející klid pro poznávání a odpočinek, kteří chápou, že ochrana přírody národního parku, včetně případné regulace některých aktivit, má hluboký smysl a kteří snad mohou být na národní park i trochu pyšní a hrdí.

České Švýcarsko je krajinou oplývající poklady, jak přírodními, tak i kulturními, ale musím upřímně říci, že pro mě osobně jsou největším pokladem pracovníci správy národního parku, ať ti současní či bývalí, a místní lidé, kteří spojili svůj profesní či soukromý život právě s unikátním územím, které s hrdostí nazýváme Národním parkem České Švýcarsko.

Za to jim patří můj velký dík

Pavel Benda
ředitel Správy NP České Švýcarsko

Pohled z Dravčích stěn na severní část NP České Švýcarsko zachycuje počáteční fázi gradace lýkožrouta smrkového (28.9.2019). © Václav Sojka

NÁRODNÍ PARK SE MĚNÍ

aneb 20 let vývoje přírody národního parku

Ačkoli někteří ochránci přírody rádi použijí slovní spojení jako „přírodní rovnováha“ nebo „ekologická stabilita“, které v leckom vyvolávají pozitivní emoce a představu čehosi trvalého, založeného na harmonickém vztahu člověka a přírody, skutečnost je taková, že máloco je reálné přírodě tak na hony vzdálené jako právě stálost, neměnnost nebo představa trvalé rovnováhy. Platí to zejména tehdy, pokud uvažujeme v delších časových horizontech, jako jsou desítky nebo stovky let. Ve středoevropských podmínkách je tato skutečnost obzvláště patrná, protože příroda je zde až na výjimky lidmi značně pozměněná. Jako příklad lze uvést většinu dnešních lesů, které jsou uměle zakládány, rostou pod kontrolou člověka a jsou zpravidla složeny z jiných dřevin, než které by v daných podmínkách přirozeně rostly. Takto člověkem po-

změněná příroda se pak bez lidského zasahování velmi rychle, až dramaticky proměňuje, na rozdíl od málo pozměněné přírody, kterou jsou např. pralesy či přirozené lesy (např. Růžák) a která se nám jeví v tomto směru mnohem stálější. Pro člověkem pozměněnou přírodu pak logicky platí, že aktivní lidské zásahy pomáhají do značné míry udržet její současný stav, kdežto nezasahování do přírody vede dříve nebo později k radikální proměně. Také v lesích Národního parku (NP) České Švýcarsko se v uplynulých letech prováděly poměrně masivní zásahy s cílem proměnit druhové složení a strukturu lesa, s cílem minimalizovat dopad budoucího očekávaného plošného rozpadu lesa. Tento přístup, byť na první pohled paradoxní – tedy „kácení stromů s cílem zachránit les“ – se však po 20 letech potvrdil jako přínosný: tam, kde sprá-

va NP stihla alespoň částečně upravit skladbu a strukturu lesa, zejména snížit zastoupení smrku a dát prostor listnatým dřevinám, tam je i po současné gradaci lýkožrouta smrkového („kůrovce“) základ nového, mnohem přirozenějšího lesa. Naopak v těch částech NP, kde žádné lesnické zásahy dosud neproběhly, dnes převládá pouze odumřelý smrkový les, kde si na základ nového lesa budeme teprve muset počkat. Lesnické zásahy předchozích 20 let, které byly místy poměrně intenzivní a částí veřejnosti někdy vnímané negativně, jsou tak z dnešního pohledu zásadní a zmírňují dopady rozsáhlé změny podoby lesa v souvislosti s šířením a působením kůrovce.

Péče o les v NP byla od jeho vzniku vedena snahou jednak vyloučit geograficky nepůvodní dřeviny (zejména invazní borovici ve-

> jmutovku) a pak především snížit zastoupení smrku a alespoň částečně posunout druhovou skladbu a strukturu lesa směrem k přirozenému stavu. Od začátku bylo evidentní, že vzhledem k rozsahu smrkových monokultur, jejich vysokému věku a uniformní struktuře (produkt masivního zalesňování smrskem po mniškové kalamitě na počátku 20. století), nebude možné provést přestavbu lesa na celém území NP, a to z prostého důvodu, že čas na takto rozsáhlou rekonstrukci by byl mnohem delší, než nám stav a stáří smrkových monokultur dovolí. Jinými slovy, otázka nezněla, zda dojde k celoplošnému rozpadu smrkových monokultur, ale pouze kdy k němu dojde a jak velkou část lesů NP se do té doby podaří pozměnit tak, aby mohla sloužit jako výchozí struktura budoucího lesa. Současný stav, kdy v převážné části smrkových monokultur odumřelo nebo odumře stromové patro bude znamenat zásadní proměnu krajiny NP, a to nejen po stránce pohledové, ale i z hlediska přírodních procesů, které budou následovat. Na přibližně polovině rozlohy NP již zcela převládá přirozená obnova lesa, bez pěstební činnosti. Toto území ponechané přirozeným procesům navazuje na obdobné území v NP Saské Švýcarsko na německé straně a dohromady tak tvoří základ asi 10 000 ha spontánně se vyvíjejícího lesa. Tento les nebude zcela „bezzásahový“, některé činnosti zde budou pochopitelně prováděny i nadále, jako např. hašení požárů, údržba cest a turistické infrastruktury, eliminace invazních druhů rostlin a živočichů, částečně lov apod. Lesy v NP budou tedy na převážné ploše napříště vypadat zásadně odlišně od těch, na které jsme až dosud byli zvyklí. Pouze část lesních porostů si zachová současnou podobu, jako jsou porosty s bukem a dalšími listnáči, zejména na čedičovém Růžáku, a borové porosty zejména na vrcholcích pískovcových skal.

Při pohledu 20 let nazpět je proměna lesů NP v důsledku rozšíření kůrovce jistě nejvýznamnější a nejzřetelnější změnou, která v NP nastala a ještě nastane, nikoli však jediná. Během 20 let existence NP se na tváři zdejší přírody významně projevil i změny, které byly výsledkem aktivní péče o les. Jednak výsadbou a podporou vybraných druhů dřevin – zastoupení jedle bělokore se tak za dobu

od vzniku NP více než ztrojnásobilo, a naopak podíl geograficky nepůvodních druhů (borovice vejmutovka, modřín opadavý) klesl na pouhou polovinu procenta. Na řadě míst, kde byl k dispozici již určitý podíl listnatých dřevin a byl zde proveden zásah ve prospěch jejich růstu a reprodukce (více prostoru a světla), je po 20 letech vidět velký posun směrem ke smíšenému či listnatému lesu. Těchto částí NP se plošně odumření smrku výrazně nedotkne, naopak ještě významně akceleruje již započaté přírodní procesy. Tam, kde je více prostoru, například po těžbě napadených stromů, nastoupí tzv. pionýrské dřeviny, jako je bříza bělokora, topol osika, vrba jíva apod., a vytvoří podmínky pro dřeviny, které je budou následovat, těmi jsou například buk, dub a další dlouhověké druhy.

Významné proměny přírody však mohou způsobit i důsledky lidské, avšak nezamýšlené aktivity, jako je třeba požár, který vznikl v roce 2006 a sežehl přibližně 20 ha lesa na Krkavčím kamení u Jetřichovic. Byť ve srovnání s celkovou rozlohou NP se jedná o zcela lokální dopad, význam této události je však mimořádný. Spočívá především v následném ponechání lesa přírodnímu vývoji (sekundární sukcesí), která názorně ukázala velkou sílu přirozeného procesu, kdy se zde téměř ihned vytvořila masivní spontánní odezva lesního ekosystému a celá plocha se zazelenala hustým porostem převážně pionýrských dřevin. Během 14 let se etablovala ve vitální společenstvo a bude velmi zajímavě sledovat jeho přerod na stabilní a druhově přirozený les vzniklý bez zásahu lidské ruky (viz obr.).

Lesy NP však nejsou jen stanovištěm, kde rostou stromy a další lesní dřeviny, ale tvoří životní prostor pro širokou škálu organismů různých skupin, jako jsou řasy, houby, lišejníky, mechorosty, cévnaté rostliny, bezobratlí a obratlovci. Postupná proměna lesa, která probíhá aktivní činností správy NP od vzniku NP, a současná radikální a spontánní změna, která nastává v souvislosti s působením kůrovce, se dotýká i těchto skupin organismů. Příklady druhů, u nichž jsme během uplynulých 20 let zaznamenali výrazné změny, jsou uvedeny v tabulce.

Zároveň je příroda NP vystavena i změnám, které souvisejí s procesy, které se odehrávají na mnohem širším území, než je samotný NP. Příkladem může být návrat velkých šelem, rysa, a zejména vlka, který se týká celé střední a západní Evropy, kdy se v důsledku legislativní ochrany tyto šelmy postupně šíří z východních částí svého evropského teritoria. Rozšíření vlka, který se na území NP od roku 2017 vyskytuje již pravidelně, má a bude mít významný dopad i na stavy a chování dalších volně žijících živočichů (zvěře).

Mezi faktory proměny operující na ještě větší zeměpisné škále, ale zásadně proměňující i přírodu NP, patří klimatické změny, které se projevují zejména extrémním suchem a vyššími průměrnými teplotami během jarních a letních měsíců, což je jeden z faktorů, který významně urychlil a inicioval nástup šíření kůrovce v lesích NP. S klimatickými změnami souvisí však i zvýšená frekvence povodňových událostí. Během posledních 20 let postihla území NP dvakrát velká povodeň na Labi (2002, 2013) a jednou extrémní lokální povodeň (2010), která se projevila zejména na Kamenici.

Mezi další faktory globální změny patří šíření tzv. invazních druhů, tedy geograficky nepůvodních druhů, které mají tendenci se v novém území spontánně šířit a mohou mít negativní dopad na přirozené ekosystémy a jejich druhy. Kromě již zmíněné borovice vejmutovky, kterou se podařilo významně zredukovat, jsou to na území NP z rostlin především křídlatky, které jsou dlouhodobě aktivně potlačovány nejen na území NP, ale i na celé sousední CHKO Labské pískovce, a také netýkavka žláznatá. K invazním druhům, jejichž šíření významně narostlo během uplynulých 20 let, patří netýkavka malokvětá, která se masivně rozšířila podél Kamenice po povodni v roce 2010, a také v prostoru Pravčické brány, kde je již několik let systematicky vytrhávána s pozitivním efektem. Z invazních druhů živočichů, u nichž lze v uplynulých letech pozorovat vzrůstající tendenci šíření, se jedná např. o psíka mývalovitého a mývala severního, a je jen otázkou času, kdy bude na území NP zaznamenán ze západu se šířící jelen sika, kte-

Pokračování na str. 6 >

> Pokračování ze str. 5
rý se kříží s jelenem evropským a ohrožuje tak genofond tohoto původního savce (tzv. genetická eroze).

Všechny vyjmenované faktory, od těch, které působí výhradně lokálně až po faktory globální změny, stejně jako celá škála činitelů od ryze přírodních, přes lidské neúmyslné aktivity (požár, zavlečení nepůvodních druhů), až po záměrné lidské aktivity (péče o les a bezlesí v NP), skládají dohromady celkovou proměnu přírody NP, v jejímž rámci pak některé změny navíc vzájemně spolupůso-

bí (tzv. synergický efekt). Například vichřice a s ní spojené polomy, rovněž jako extrémní sucho akcelerují nástup kůrovce a jeho působením se následně mění struktura lesa, světelné a mikroklimatické podmínky, a tyto zase mají za následek obsazení vzniklého prostoru novými druhy, v některých případech i zmíněnými druhy invazními.

Z celkového pohledu lze tedy přeměnu přírody NP České Švýcarsko během pouhých 20 let hodnotit jako poměrně dramatickou, zvláště pokud ji srovnáme např. s nedalekým územím Českého středohoří, tvořeného mozaikou zemědělské krajiny a převážně listnatých

lesů. Je však třeba zdůraznit, že trvalá proměna přírody řízená primárně přírodními činiteli a nikoli člověkem stojí v samotném centru myšlenky národních parků, a proto současnou dramatickou proměnu přírody NP je lepší - přes všechny negativní doprovodné jevy, jako je např. nezbytné kácení podél silnic či páteřních cest – uchopit pozitivně - jako příležitost pro přírodu, jejíž role by se dlouhodobě měla stát na většině území NP naprosto dominantní.

Handrij Härtel, Dana Vebrová,
Pavel Benda, Miloš Trýzna, Lukáš Blažej,
Ivana Marková, Robert Mareš

Dvě srovnávací fotografie z let 2006 a 2016 dokumentují spontánní obnovu lesa na požářišti pod Krkavčí skálou u Jetřichovic. © Václav Sojka

DRUHY, KTERÉ ZAZNAMENALY BĚHEM 20 LET EXISTENCE NP VÝRAZNÉ ZMĚNY

Skupina	Druh	Změna - trend	Komentář
houby vřeckovýtrusné	ohnívka spáleništní (<i>Pyronema omphalodes</i>)	Dočasný masivní výskyt	anthrakofilní houba, která se masivně rozšířila po požáru na Krkavčím kameni
lišejníky	provazovka (<i>Usnea sp.</i>)	Opětovný návrat po více jak 70 letech	objevena v roce 2004 u Jetřichovic, patří mezi bioindikátory čistého ovzduší, v prvních 5 letech rostla převážně na modříněch, v současnosti je pravidelně nalézána i na listnatých dřevinách.
mechorosty - játrovky	pěknice plstnatá (<i>Trichocolea tomentella</i>)	nový druh pro území NP	objevena v roce 2015 v údolí Vlčího potoka
mechorosty - mechy	kápuška skvělá (<i>Hookeria lucens</i>)	nový druh pro území NP	objevena v roce 2010 poblíž Janova
mechorosty - mechy	šurpek spanilý (<i>Orthotrichum pulchellum</i>)	nový druh pro území NP	objeven v roce 2006 nedaleko hájenky „U Sloupu“ jako nový druh pro ČR, druh se na konci 90. let 20. stol. začal šířit ze svého původního areálu na západoevropském pobřeží do evropského vnitrozemí; v ČR je nyní znám z více jak 20 lokalit (7 v NP), které leží při západní a jihozápadní státní hranici
mechorosty - mechy	kadeřavec (<i>Ulotia sp.</i>)	nové druhy pro území NP	první zástupce rodu objeven v roce 2003; jedná se o mechy citlivé ke znečištění ovzduší, které společně se zástupci rodu šurpek (<i>Orthotrichum</i>) zaznamenaly v posledních 15 letech pronikavý nárůst počtu lokalit nejen na území NP, ale obecně v rámci celé ČR
jehličnany	jedle bělokora (<i>Abies alba</i>)	nárůst populace	důsledek intenzivního vysazování a podpory od vzniku NP
jehličnany	smrk ztepilý (<i>Picea abies</i>)	plošné odumření dospělých stromů na většině území NP	důsledek působení lýkožrouta smrkového; přesto nelze hovořit o ohrožení populace smrku ztepilého na území NP, je pravděpodobná regenerace z juvenilních jedinců na značné části území NP

>

Skupina	Druh	Změna - trend	Komentář
jehličnany	borovice vejmutovka (<i>Pinus strobus</i>)	výrazný pokles populace	důsledek systematické eradikace na celém území NP
cévnaté rostliny - dvouděložné	křídlatka japonská (<i>Reynoutria japonica</i>)	nárůst populace	invazní druh, který se na území NP vyskytuje dlouhodobě, výrazně se však šíří zejména na Kamenici
cévnaté rostliny - dvouděložné	netýkavka žláznatá (<i>Impatiens glandulifera</i>)	nárůst populace	invazní druh, který se na území NP vyskytuje dlouhodobě, výrazně se však šíří zejména na Kamenici a Křinici
cévnaté rostliny - dvouděložné	netýkavka malokvětá (<i>Impatiens parviflora</i>)	nárůst populace	invazní druh, který se na území NP vyskytuje dlouhodobě, výrazně se však rozšířil na Kamenici po povodni 2002
hmyz - brouci	střevlík (<i>Sericoda quadripunctata</i>)	masivní expanze na požářištích	obligátní pyrofil (druh rostoucí pouze na požářištích)
hmyz - brouci	lesknáček (<i>Haptoncus ocularis</i>)	nový druh pro území NP	geograficky nepův., v NPČS zjištěn poprvé pro ČR (Vávra et Průdek 2016)
hmyz - brouci	tesařík (<i>Pachyta lamed</i>)	druh na ústupu	obligátní pyrofil (druh žijící pouze na požářištích)
hmyz - brouci	lýkožrout severský (<i>Ips duplicatus</i>)	nový druh pro území NP	druh šířící se ze severské tajgy, v NP od roku 2015
hmyz - brouci	lýkožrout smrkový (<i>Ips typographus</i>)	masivní nárůst populace	plošné rozšíření na celém území NP od roku 2018
hmyz - blanokřídlí	kutilka (<i>Alysson ratzeburgi</i>)	v NP jediný nález z r.2005	Boreomontánní psamofilní (pískomilný) druh.
ryby - máloostní	losos obecný (<i>Salmo salar</i>)	reintrodukce vyhynulého druhu	2002, první návrativší se dospělci, přirozené tření
ryby - máloostní	střevle potoční (<i>Phoxinus phoxinus</i>)	reintrodukce lokálně vyhynulého druhu	2013, vodní plochy v povodí Kamenice
ryby - máloostní	slunka obecná (<i>Leucaspis delineatus</i>)	reintrodukce lokálně vyhynulého druhu	2013, menší stojaté vodní plochy v povodí Kamenice
ryby - máloostní	střevlička východní (<i>Pseudorasbora parva</i>)	důsledná eradikace	2012, geograficky nepůvodní invazní druh
ryby - máloostní	karas stříbřitý (<i>Carassius auratus</i>)	důsledná eradikace	2012, geograficky nepůvodní invazní druh
ptáci - šplhavci	datlík tříprstý (<i>Picoides tridactylus</i>)	nový druh pro území NP	2020, oblast Mezní Louky
ptáci - pěvci	budníček zelený (<i>Phylloscopus trochiloides</i>)	nový druh pro území NP	2001, poprvé zjištěn, hnízdní období
savci - hmyzožravci	rejsec černý (<i>Neomys anomalus</i>)	nový druh pro území NP	2012, první zjištění
savci - letouni	vrápenec malý (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	nový druh pro území NP	poprvé 2011, mírný nárůst, nález letní kolonie
savci - letouni	Netopýr velký, n. vousatý, n. velkouchý, n. severní, n. pestří, n. nejmenší, n. černý	nové druhy pro NP	po roce 2015
savci - hlodavci	bobr evropský (<i>Castor fiber</i>)	nový druh pro NP	poprvé zjištěn na Kamenici, 2018
savci - hlodavci	plch zahradní (<i>Eliomys quercinus</i>)	výrazný pokles populace	neznámé příčiny
savci - šelmy	norek americký (<i>Neovison vison</i>)	nový druh pro NP	geograficky nepůvodní invazní druh, 2009 poprvé zjištěn na území NP
savci - šelmy	mýval severní (<i>Procyon lotor</i>)	nový druh pro NP	Geograficky nepůvodní invazní druh, 2014 poprvé zjištěn na území NP
savci - šelmy	rys ostrovid (<i>Lynx lynx</i>)	přirozený návrat	nepravidelný výskyt na území NP od roku 2005 (jednoznačně prokázán z fotopasti 2011)
savci - šelmy	vlk (<i>Canis lupus</i>)	přirozený návrat	2016 poprvé v NP
savci - sudokopytníci	muflon (<i>Ovis aries musimon</i>)	výrazný pokles	geograficky nepůvodní druh
savci - sudokopytníci	kamzík horský (<i>Rupicapra rupicapra</i>)	výrazný pokles	geograficky nepůvodní druh

Příklady druhů, které zaznamenaly během 20 let existence NP výrazné změny: (i) nové druhy pro území NP zjištěné od vzniku NP, (ii) druhy s výrazným nárůstem populace během uplynulých 20 let, a (iii) druhy s výrazně ustupující tendencí během uplynulých 20 let. Tabulka obsahuje pouze vybrané (ilustrativní) příklady druhů z různých skupin organismů, to platí zejména pro druhově bohatou skupinu hmyzu, kde navíc platí, že řada „nových druhů“ pro území NP není výsledkem změny prostředí, ale intenzivního nového výzkumu.

JAK JSME „BOJOVALI“ ZA PŘÍRODU

Osobní vzpomínky na „porodní bolesti“ národního parku

Dovolte mi, abych se s vámi na následujících dvou stranách podělil o své vzpomínky na téměř desetileté období, které předcházelo vyhlášení Národního parku České Švýcarsko (dále jen „národní park“ nebo „NP“). Jakkoliv jsem jako pracovník tehdejší Správy CHKO Labské pískovce (dále jen „správa CHKO“) byl tzv. „u toho“, jsou mé vzpomínky na tuto hektickou dobu hodně chaotické a neutříděné. Každopádně věřím, že tento příspěvek pomůže čtenářům v orientaci v tomto nepřehledném období. Nechtějí také vzpomínkou na bývalé kolegy i na ty, kteří již nejsou s námi a kterým bych chtěl aspoň takto upřímně poděkovat za jejich obětavou práci pro ochranu přírody.

Ve svém příspěvku čerpám mj. z článku Ing. Miroslava Horáka, tehdejšího pracovníka správy CHKO, pro časopis S-státní správa (týdeník vlády ČR 23/1995), z bohatého archivu správy CHKO a samozřejmě ze svých osobních vzpomínek a vzpomínek mých kolegů.

Vraťme se tedy do počátku 90. let minulého století, do období, kdy ještě doznávala euforie po sametové revoluci a kdy se ochrana přírody těšila přízní většiny české společnosti. Byla to doba, kdy u nás byly vyhlášeny hned dva nové národní parky, Šumava a Podyjí a kdy byl navíc založen i Národní park Saské Švýcarsko. Zdálo se, že příznivější konstelace pro založení Národního parku České Švýcarsko snad ani nemohla nastat...

Zpočátku to vypadalo velmi nadějně. 19. srpna 1991 Dr. Friml na poradě starostů Šluknovského výběžku v Krásné Lípě poprvé veřejně informoval o přípravě vyhlášení národního parku. 1. září 1992 pak Ministerstvo životního prostředí (dále jen „MŽP“) oficiálně zveřejnilo záměr na vyhlášení národního parku. Ovšem 30. června 1993 vznikl na Okresním úřadu v Děčíně materiál s názvem „Argumenty proti záměru na vyhlášení Národního parku České Švýcarsko“, podepsaný dvěma zaměstnanci úřadu, konkrétně pány Tůmou a Kosejkem. MŽP následně svolalo na 15. listopad 1994 další jednání v Děčíně na Správu CHKO, kterého se zúčastnili také zástupci obcí. Na tomto jednání vyzval náměstek ministra životního prostředí p. Šulc přítomné zástupce obcí, aby znovu potvrdili svůj sou-

hlas se zřízením národního parku. Proti se vyslovila obec Růžová. 21. listopadu 1994 navíc dorazila na úřad vlády petice s podpisy občanů, vesměs rekreatantů z Kamenické Stráně (místní části obce Růžová) s argumentací proti vyhlášení národního parku. Obyvatelé obce se obávali, že dojde mj. k zákazu samovýroby dřeva, sběru lesních plodů a ohrožení výstavby vodovodu. Dnes s odstupem vidíme, že ani jedna z obav se nenaplnila, nicméně v té době to představovalo významnou komplikaci.

Na výše uvedeném listopadovém jednání přednesl také vedoucí Okresního inspektorátu státního podniku Lesy České republiky pan Hálek návrh na zmenšení národního parku, tzv. variantu „Sever“ o rozloze 5.482 ha (nezahrnovala např. soutěsky řeky Kamenice a Růžovský vrch). Tím prakticky došlo k popření toho, co bylo dohodnuté již v roce 1993, a celý proces se vrátil na začátek. Rozjelo se další kolo jednání, obce byly obeslány novými podklady k variantě „Sever“ a všechny zainteresované strany byly MŽP vyzvány k zaslání dalších připomínek.

Některé obce reagovaly až překvapivě rychle (v řádu několika dnů) a nelze se tedy ubránit dojmu, že celá záležitost mohla být některými aktéry předem připravena.

Obec Růžová zaslala petici a argumentaci o možném omezení obyvatel Kamenické Stráně, nemožnosti udržovat turistickou infrastrukturu a občanskou vybavenost (vodovod, čistička, trafostanice apod.). Obec Srbská Kamenice zase ve svém vyjádření zdůraznila, že rozvoj obcí je založen na rozvoji turistiky a národní park není v tomto směru pro obce přínosem...

Na druhou stranu myšlenku národního parku podporovali někteří vrcholní politici. Např. bývalá místopředsedkyně ČSSD a poslankyně Petra Buzková podala v březnu r. 1995 v této věci interpelaci na tehdejšího ministra životního prostředí Františka Bendu. Ministr ovšem odpověděl, že národní park nelze vyhlásit přes nesouhlas Lesů České republiky a některých obcí v regionu. V této fázi to s národním parkem nevypadlo moc dobře. Nesouhlas s jeho vyhlášením navíc vyjadřovali také zástupci myslivecké veřejnosti, kteří ve spolupráci s některými pracovníky okresního úřadu zorganizovali petici proti národnímu parku. Výsledkem bylo mj. vypuštění katastru obce Mikulášovice z návrhu územního vymezení NP. Proti národnímu parku se bohužel stavělo i vedení města Děčín.

Pozitivem byla naopak trvalá podpora ze strany České televize, konkrétně od tvůrců pořadu „Nedej se!“ S úsměvem a nostalgií vzpomínám na naše tehdejší první vystoupení před televizní kamerou pod režijním vedením Pavla Bezoušky. Těžko dnes hodnotit zvolený formát pořadů, nicméně tehdejší vedoucí správy CHKO Ing. Werner Hentschel si za své vystupování před televizní kamerou vysloužil důrazné pokárání od ministra Bendy...

Pracovníci správy CHKO ve spolupráci s dalšími odborníky (J. Čáp, B. Koutecký, B. Jagoš, T. Vrška) však i nadále usilovně

>

> přesvědčovali zástupce obcí i politiky (např. Buzková, Wagner, Kohlíček, Frank, Kužvart, Špaček) a hledali u nich podporu pro vyhlášení nového národního parku. Velkým zastáncem národního parku bylo také město Krásná Lípa a místní organizace Českého svazu ochránců přírody Tilia. S vděčností dodnes vzpomínám i na tehdejší občanskou aktivitu zastánců myšlenky národního parku, např. na MUDr. Čejkovou, J. Zadražila, J. Stemberka, Č. Klose, T. Brezinovou, S. Motla a P. Málka.

Je však užitečné zmínit také některé argumenty odpůrců národního parku, například že jeho vyhlášením nedojde ke zvýšení turistického ruchu (!!!), nebo že NP sebere třetinu finančních prostředků určených na drogovou prevenci. Dobový tisk byl plný článků na toto téma a s odstupem času bylo pro mě zajímavé připomenout si, jaké emoce u některých lidí připravovaný národní park vzbuzoval.

Naštěstí i v této zdánlivě bezvýchodné době myšlenka na vyhlášení národního parku žila dál. Díky obětavé a trpělivé práci několika kolegů z MŽP vznikl dokonce propagační materiál k „Národnímu parku Labské pískovce“ v jeho původní tj. „velké“ variantě (ještě o něco větší, než je současná rozloha národního parku).

Nicméně tato etapa projednávání návrhu skončila nakonec neslavně. 26. dubna 1996 se konala poslední schůze poslanecké sněmovny v tomto volebním období, které jsme byli s kolegou Horákem osobně přítomni. Marně jsme však očekávali schválení programu schůze, který měl obsahovat i návrh zákona o zřízení NP České Švýcarsko. Bohužel schůze skončila, ještě než začala. Program jednání nebyl schválen a jednání poslanců tedy ani nezačalo. S kolegou Horákem jsme alespoň okusili, jaké jídlo a ceny panují v parlamentním bufetu ☺. Odpolední posezení v poslaneckém baru bylo příjemné, leč s trpkým výsledkem pro národní park a pro nás samotné. Funkční období poslanecké sněmovny skončilo 6. června...

Druhá etapa projednávání započala usnesením vlády č. 716 ze dne 4. listopadu 1998, kterým vláda schválila návrh zákona o vyhlášení národního parku. V průběhu roku 1999 vypracovala správa CHKO několik dopisů na MŽP týkajících se předání majetku a archivu, finančního zajištění fungování NP i převodu některých zaměstnanců do připravované správy NP (např. stávající vedoucí správy CHKO Ing. Hentschel). Někdy v tomto období jsme se s kolegou Jiřím Markem zúčastnili jednání na Ministerstvu zemědělství v kanceláři Ing. Friedla. Jednání bylo místy velmi vypjaté, ale nakonec se nám podařilo do návrhu znovu prosadit např. soutěsky Kamenice a Růžovský vrch. Bohužel lesy v okolí Mikulášovic a bývalého loveckého zámku Štemberk nedaleko Brtníků se nám uhájit nepodařilo. Počátkem července 1999 se pak uskutečnila nečekaná návštěva prezidenta Václava Havla v Krásné Lípě. Jednání s tehdejšími místostarostou (a současným senátorem) Zbyňkem Linhartem přineslo ujištění pana prezidenta o podpisu zákona o zřízení národního parku a následně skončilo příjemným neformálním posezením u táboračku v Doubici ☺.

Bývalý ministr životního prostředí Miloš Kužvart při návštěvě v národním parku. © Archiv správy NP

Zákon č. 161/1999 S., kterým byl vyhlášen Národní park České Švýcarsko, skutečně vstoupil v platnost na konci července, s účinností od 1. ledna 2000. 17. prosince 1999 pak ještě tehdejší ministr životního prostředí Miloš Kužvart podepsal nařízení č. 4/99 o zřízení příspěvkové organizace Správa NP České Švýcarsko, čímž definitivně skončil dlouhý a komplikovaný proces vyhlášení národního parku. Začala neměnně náročná fáze budování nové organizace, ale to už je zase jiná písnička...

Na závěr mi dovolte malé osobní zamyšlení. V průběhu vyhlášení NP byly správou CHKO připraveny a odeslány desítky podkladů podrobně zdůvodňujících a obhajujících myšlenku zřízení Národního parku České Švýcarsko. I po těch letech se stále nemohu zbavit poněkud trpkého pocitu nad tím, jakým způsobem byla přijímána argumentace odpůrců, kteří právě důvody svého nesouhlasu, např. myslivecké zájmy nebo zájmy na pokračujícím intenzivním hospodářském využívání lesa, maskovali často zástupnými důvody. Na druhou stranu jsem však rád, že se myšlenku národního parku nakonec podařilo prosadit, byť za cenu mnoha kompromisů.

Petr Bauer

NÁRODNÍ PARK OČIMA PAMĚTNÍKŮ

Počátky fungování správy národního parku

■ **Zdeněk Patzelt**
(první ředitel Správy NP České Švýcarsko v letech 2000 - 2008)

Bylo pondělí ráno 3. ledna 2000, když jsem

mírně nervózní přijel do Krásné Lípy – tím začala formálně vyvíjet činnost Správa NP České Švýcarsko. Jediné co existovalo, byl zákon o vyhlášení národního parku, oficiální mapa s vyznačením jeho hranice a moje jmenovací listina ředitele, podepsaná ministrem Kužvartem. Krásná Lípa byla sice jako sídlo správy parku stanovena zákonem, jenže fakticky žádné sídlo neexistovalo, nebyla žádná budova s úřední adresou, nebyly kanceláře, neměl jsem ani tužku a papír, nebylo nic. Zašel jsem na městský úřad, kde mi pan starosta Sudek zapůjčil pro začátek stolek v koutku se židli pro návštěvy.

Začátek byl tedy doslova od nuly, předem se nestihlo připravit nic. O pár dní později mi můj nový kolega, ředitel Národního parku Podýbrž Tomáš Rothrückl, řekl, že rovněž k 1. 1. 2000 u nich vznikl na rakouské straně Národní park Thayatal – ten ale měl již rok předem připraveny své zaměstnance a správní budovu. U nás byl zákon o vyhlášení Národního parku České Švýcarsko sice také přijat již v létě 1999, ale veškerý čas před nabytím účinnosti zákona zabralo výběrové řízení na místo ředitele, které se protáhlo až do prosince. První pokus byl zrušen kvůli obavám z neprůhlednosti, druhý pokus pak byl opačný extrém – nejprve několika hodinové psychotesty, pak ústní řízení před čtrnáctičlennou komisí, včetně jazykových zkoušek. Nevím o tom, že by se kdy a kde jinde takové výběrové řízení do státní správy konalo. Jmenovací listinu jsem převzal od náměstka ministra životního prostředí Běleho 17. prosince 1999, tak to byl dárek pod stromček. No, a k prvnímu lednu 2000 měl bezchybně fungovat správní úřad Správa Národního parku České Švýcarsko, něco jako „Mission Impossible“.

Na přemýšlení, co mne za těch 14 dní čeká, ale nezbývalo moc času, většinu z něj mi sebrali novináři. Stihl jsem se však ještě sejit na Ministerstvu životního prostředí s ředitelkou odboru rozpočtu Cablkovou a ta mne zaskočila otázkou, koho ze zaměstnanců si myslím, že je potřeba přijmout jako prvního. Myslel jsem svého zástupce, ale ona se usmála a řekla, že přeče účetní. Tak jsem ještě o svátcích navštívil paní Štěpánovou u ní doma ve Studánce – slovo dalo slovo a stala se prvním zaměstnancem správy národního parku jako účetní. Typ jsem na ni měl z úřadu práce a ukázalo se, že to byla šťastná volba, velmi svědomitá a pečlivá žena, která se stala klíčovou oporou fungování správy.

To, že na začátku nebylo nic, se nakonec ukázalo jako velká výhoda, bylo až neuvěřitelné, jak volnou ruku jsem měl téměř ve všem rozhodování. Nejprve jsem ještě musel „za své“ nechat vyrobit kulaté úřední razítko, abych mohl založit bankovní účet správy. Pak již ministerstvo mohlo poslat první peníze na činnost a také na první výplaty – na konci ledna již správa parku měla ke dvaceti zaměstnancům, mohli jsme si rozdělit úkoly. V rekordním čase se pak během léta podařilo rekonstruovat budovu bývalé ozdravovny, kterou město Krásná Lípa darovalo státu, tím získala správa národního parku své skutečné sídlo. Popis dalšího dění by pak vydal na celou knihu. Dvě věci s přesahem do dnešní doby ale přeče jenom ještě zmíním.

Již v roce 2001 to bylo založení obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko spolu s městem Krásná Lípa a s ČSOP Tilia Krásná Lípa. Takto řečeno je to ale příliš anonymní, výstižnější je říci, že to bylo se Zbyňkem Linhartem a s Honzou Eichlerem. Velkou roli tehdy sehrála finanční pomoc od Antonína Kolářka a „ópéeska“ se rychle vypracovala v jednu z nejvýznamnějších v Česku. Přes všechny občasně těžkosti, i přes skutečnost, že se až doposud jedná v ochraně přírody o věc ojedinělou, jsem přesvědčen, že je to hodno následování.

A ta věc druhá? Někdy koncem roku 2002 mi v pátek kolem 9.00 hodin volal z Ministerstva životního prostředí náměstek Běle, abych mu do 11.00 hodin odpověděl, zda chci, aby správa národního parku byla příspěvkovou organizací nebo aby se změnila na rozpočtovou – organizační složku státu. Zásadní rozhodnutí, na které jsem ani ty pouhé dvě hodiny nepotřeboval. Stejně jako předtím, tak i nyní jsem přesvědčený, že správy národních parků mají být rozpočtové organizace a nemají tak být závislé na příjmech z těžby dřeva. Skutečnost, že se Správa Národního parku České Švýcarsko v roce 2018 naopak změnila na příspěvkovou organizaci, považuji za chybu.

Ve svých dvaceti letech se už ale správa parku jistě umí s ledasčím vyrovnat, a tak jí přeji do dalších desítek let především krásné zdravé lesy v Českém Švýcarsku.

Cesta ke vzniku národního parku

■ **Werner Hentschel**
(vedoucí CHKO Labské pískovce v letech 1991 – 2007)

Na Správu CHKO Labské pískovce jsem jako

lesník šel pracovat neboť to představovalo možnost účastnit se příprav k vyhlášení Národního parku České Švýcarsko. Již jako pracovník Lesního závodu (LZ) Rumburk jsem se účastnil některých ministerských jednání, jak na české, tak i na německé straně. Ale již

>

> před tím jsem znal Dr. Jürgena Steina, který byl vedoucím oddělení ochrany přírody na LZ Königstein, se kterým měl LZ Rumburk velice dobré přeshraniční kontakty.

Úsilí o ochranu pískovcové oblasti má dlouhou historii sahající až do časů 2. světové války (podklady se najdou v okresním archivu). V dalších letech se o to velmi zasloužil RNDr. Jan Čerovský, který v roce 1953 ve své diplomové práci prakticky připravil návrh chráněného území s názvem „Děčínské stěny“ v pravobřežní části Labských pískovců. Na německé straně byl velmi aktivní, co se týká vzniku Národního parku Saské Švýcarsko, Dipl. Forsting. Dietrich Graf. S oběma jsem měl tu čest být v kontaktu až do konce jejich života.

Počátky mého působení na Správě CHKO Labské pískovce byly skromné. Po mnohém stěhování správy, v té době byla ve školní budově v podkroví a jediný majetek ve vlastnictví, co jsem převzal, byla bedna stlučená z překližky s plakáty Labských pískovců, nefunkční kapesní kalkulačka, tabulka výměr pozemků správy dle druhu a opotřebované razítko. Díky přístupu Českého ústavu ochrany přírody v Praze byla správa přestěhována do zahradnického domku pod Děčínským zámkem, který byl v dezolátním stavu (až několik m² velké plodnice dřevomorky). Dům opravilo město Děčín a Český ústav ochrany přírody opravu splácel nájemným. Byla to první dobře vybavená budova

ze všech CHKO, kde již bylo radostí pracovat. A také se podílet na přípravách národního parku.

Saský národní park se podařilo připravit a vyhlásit během několika měsíců na rozloze 9380 ha. Pro české kolegy byl tento vývoj bezpochyby ještě překvapivější, než pro německou stranu. Ano, založení Národního parku Saské Švýcarsko byl malý zázrak! RNDr. Čerovský v dopise z 15. 1. 1991 adresovaného saské straně zdůrazňuje, že zintenzívnění bilaterální spolupráce je bezpodmínečně nutná. Při slavnostním vyhlášení NP Saské Švýcarsko dne 28. 4. 1991 na louce „Wildwiese“ ve svém projevu tehdejší ministr životního prostředí Ivan Dejmal, zastupující premiéra Dr. Petra Pitharta, oznámil, že Národní park České Švýcarsko bude jako přeshraniční obdoba saského chráněného území vyhlášen do konce roku 1992. Správa CHKO Labské pískovce předala Ministerstvu životního prostředí do konce září 1991 všechny podklady požadované k vyhlášení 9.683 ha velkého území pravobřežní části Českého Švýcarska národním parkem. Již v té době proběhlo mnoho jednání, všechna s pozitivním výsledkem. Ing. Dejmal vyhlášení národního parku vládním nařízením pozastavil s tím, že to bude první park vyhlášený zákonem. Bohužel po volbách v roce 1992 došlo k výměně ministrů a nastoupivší ministr Ing. František Benda slib, daný Českou vládou vládě Saské v čele s profesorem Beidenkopffem, nesplnil. Při volebním mýtinku

v Rumburku, kde byl i Ing. Dejmal, jsme spolu mluvili a dával mně za pravdu i s omluvou, že se národní park měl vyhlásit co nejdříve a nečekat na vyhlášení zákonem. Konstatovali jsme, že nastane dlouhá kalvárie, než k tomu dojde.

Skutečně uplynulo dalších dlouhých 8 let, kdy bylo vynaloženo velké množství práce (i o sobotách a nedělích) a financí. Mou odbornou i osobní podporou v této práci byla manželka Hana. Během toho času však pracovníci na obou stranách hranice navázali hlubší přátelské vztahy při řešení různých otázek, během mnoha pracovních setkání a při společných exkurzích po chráněných územích. Možná méně známá je skutečnost, že němečtí politici, kteří jezdili na jednání do ČR, měli vždy dobré informace o stavu projednávání příprav vzniku parku a vždy se ptali, kdy bude NP České Švýcarsko vyhlášen. I toto k vyhlášení pomohlo, neboť myšlenka vzniku národního parku za téměř 10 let nezanikla.

Národnímu parku České Švýcarsko do budoucna přeji, aby státem každoročně vynakládané peníze na přípravu výstavby jezu v kouzelném labském údolí, která je bez existence více jak dvaceti plavebních stupňů v německé části Labe a dvou vyrovnávacích nádrží u Pirny a na Berounce zcela bezpředmětnou, a tudíž ekonomickým i ekologickým nesmyslem, byly vynakládány na zlepšování stavu krajiny a přírody.

Vznik přátelství – pohled na počátky přeshraniční spolupráce správ chráněných území v Českosaském Švýcarsku

■ **Jürgen Phoenix**
(zástupce ředitele Správy NP Saské Švýcarsko)

Stále si dobře pamatuji na své první setkání s kolegy z tehdejší

Správy Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. Několik dní po mém nástupu na Správu Národního parku Saské Švýcarsko se kolegové z obou správ sešli dne 30. října 1992 při

jedné z tehdy prvních společných odborných exkurzí, jejímž cílem bylo České Švýcarsko. U mnohých spolupracovníků bylo patrné nadšení, viditelná očekávání a naděje vkládané do této nové spolupráce. Tu bylo možné v počáteční fázi popsat přívlastky jako plná očekávání, pragmatická, spontánní, otevřená, málo formální. Její těžiště spočívalo od samého počátku na dokumentaci přírody, ekologické výchově a práci s veřejností v Národním parku Saské Švýcarsko a v obou

chráněných krajinných oblastech. V centru pozornosti však stála také vzájemná informovanost o vývoji Národního parku Saské Švýcarsko a postupu vyhlášení Národního parku České Švýcarsko. Tehdejšími vedoucími obou správ chráněných území Ing. Wernerovi Hentschelovi a dr. Jürgenu Steinoovi přitom obzvlášť záleželo na tom, zapojit do této přeshraniční spolupráce pokud možno co nejvíce zaměstnanců z obou stran.

Pokračování na str. 12 >

> Pokračování ze str. 11

Společná účast na množství konferencí a seminářů k tématu přeshraniční spolupráce chráněných území, ministerstev a nestátních organizací právě v počátečních fázích všechny aktéry podporovala a motivovala. Důležitější však bylo rostoucí vzájemné pochopení a důvěra mezi správami a prohlubování osobních přátelství mezi jednotlivými kolegy, která se v mnoha případech rozvinula a překročila rámec pracovních témat. Právě tato přátelství i v těch obtížnějších

situacích měla velký podíl na zachování kontinuity spolupráce. Tyto veskrze pozitivní zkušenosti při rozvoji spolupráce spolu s atmosférou přátelství a důvěry často vedly ke vzniku partnerské spolupráce přesahující hranice obou zemí. Tím obě správy chráněných území také odvedly svůj drobný příspěvek ke sbližování obyvatel žijících v regionu Českosaského Švýcarska.

Když byl k 1. lednu 2000 založen Národní park České Švýcarsko, sdíleli jsme společně s čes-

kým týmem, který měl za úkol uvést park v život, radost z této události. Přitom jsme dobře věděli, že vyhlášení parku přinese také nové výzvy, že bude zapotřebí mnohá témata přeshraničně diskutovat a nacházet řadu řešení. Proto také vůbec nemohlo být pochyb o tom, že úspěšná spolupráce se Správou Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce bude pokračovat v trilaterální podobě osvědčeným způsobem dále, se zapojením Správy Národního parku České Švýcarsko. A i tato spolupráce dnes již má svou vlastní historii.

30 LET NÁRODNÍHO PARKU SASKÉ ŠVÝCARSKO cenné dědictví pro příští generace

Již od roku 1956 existuje Chráněná krajinná oblast Saské Švýcarsko. V roce 1990 zvýšila Ministerská rada Německé demokratické republiky svým předposledním rozhodnutím dne 12. září ochranu centrálních částí Saského Švýcarska a vyhlásila zde, podobně jako ve čtyřech dalších oblastech východního Německa, národní park.

Podobně jako ve všech národních parcích světa i v Národním parku Saské Švýcarsko tedy už 30 let platí heslo „Ponechat přírodu přírodou“. Právě tak jako již 20 let v bezprostředně navazujícím Národním parku České Švýcarsko. Cílem je umožnění přirozeného vývoje oblasti bez lidských zásahů, a to na převážně většině rozlohy území. Po 500 letech více či méně intenzivního lesnického hospodaření, 200 letech turistického využívání a 150 letech pískovcového lezení jsou tento ústup a snížení lidského vlivu zejména kulturním projevem naší společnosti, který je významem podobný například zachovávání významných architektonických památek, jako v případě drážďanského kostela Frauenkirche. Přitom se v roce 1990 nacházelo pouhých 36 % rozlohy národního parku v přírodě blízkém stavu. Jednalo

se o již dříve založené rezervace a přírodní památky.

Až do roku 2017 byly v mnoha lesních porostech ještě prováděny lesnické zásahy podle kritérií stanovených ochranou přírody. Tyto přeměny porostů do bezzásahového režimu tak byly dokončeny na 57 % lesních ploch v národním parku. Do roku 2030 mělo být dosaženo rozlohy 75 % v bezzásahovém režimu tak, jak pro národní parky uvádějí mezinárodně uznávané směrnice. Poté však několik zimních víchřic a velmi suché roky 2018 a 2019 extrémně oslabily někdejší smrkové lesy národního parku a nastaly vysoce příznivé podmínky pro množení lýkožrouta smrkového. Následkem plošného odumření smrků vznikly k třicátému výročí předpoklady pro volný vývoj přírody na 71 % rozlohy národního parku.

Rozhodnutí netěžit napadené stromy bylo zejména pro některé místní obyvatele venkovských oblastí národního parku jen obtížně přijatelné.

Avšak právě energie dřeva, která se nám jeví být důležitou například jako zdroj tepla sá-

lajícího z domácího krbu, je důležitou živinou budoucího lesa. Odumřelé dřevo je životním prostorem a zdrojem potravy 1500 druhům hmyzu a 1200 druhům hub. Každé stádium rozkladu dřeva má své specializované druhy z říší zvířat, hub i rostlin. Z pohledu vývoje lesa 30 let nepředstavuje nijak dlouhou dobu. Ale již dnes našli entomologové v Národním parku Saské Švýcarsko šest pralesních reliktních druhů hmyzu. Jeden z těchto druhů byl v Německu zaznamenán vůbec poprvé. V podpoře těchto výzkumů budeme i nadále pokračovat.

Podobně jako v případě využívání dřeva se z pohledu některých návštěvníků jeví být obtížným přijmout zvyšování rozlohy oblastí, které v národním parku slouží jako útočiště zdejšímu zvířatům. Koncepce turistických cest, která ve schválené podobě existuje již 20 let, trvale garantuje síť 400 kilometrů značených turistických cest vedoucích všemi impozantními údolími a zpřístupňujících na 100 skalních vyhlídek. Značené turistické cesty se nacházejí i v jádrových územích. Dále je v rámci koncepce horelezeckého sportu z roku 2004, v souladu se saskými pravidly pro pískovcové lezení, v ná-

>

Skalní krajina v okolí Zeughaus (v pozadí Vlčí hora). © Václav Sojka

> rodním parku pro lezce přístupných 700 skalních objektů s jištěnými lezeckými cestami.

Cest v národním parku využije každoročně na tři miliony návštěvníků. To je téměř tolik, jako v Národním parku Yellowstone ve Spojených státech amerických. Ten je však skoro stokrát větší než náš národní park.

A tak jsou výzvy zcela zřetelné. Pro zachování zdejší přírody je mimořádně důležité, aby návštěvníci setrvali na cestách. Zejména zvířata mohou svůj životní prostor v národním parku využívat jen tehdy, pokud si mohou být jisti tím, že návštěvníci cesty neopustí a nebudou tento životní prostor narušovat.

Osmnáct lesních požárů vzniklých v roce 2018 z ohnišť založených nezákonně návštěvníky jasně ukázalo, že meze únosnosti byly zdaleka překročeny.

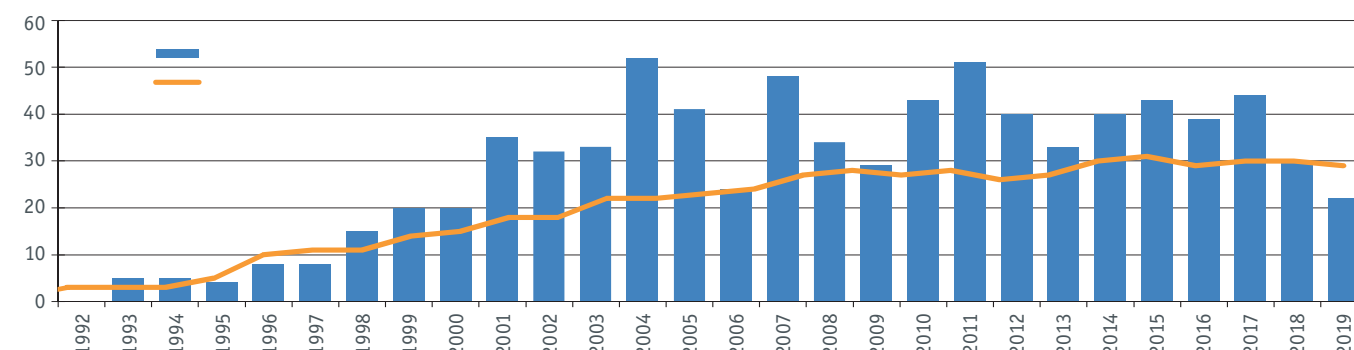
Také proto je důležitá spolupráce správy národního parku s turistickým svazem. S představiteli podniků poskytujících služby turistům panuje shoda, že pro návštěvy národního parku je přípustné používat pouze značených turistických cest v jádrové zóně, případně jasně patrných cest v ostatních částech parku. Právě to jsou cesty, které umožňují ochranu přírody na straně jedné a zprostředkování zážitku z pobytu v přírodě na straně druhé. V Německu je vyhlášených 16 národních par-

ků. To odpovídá pouhé polovině procenta z celkové rozlohy Spolkové republiky Německo. Saské Švýcarsko k těmto národním parkům patří a požívá tedy výjimečného postavení. Údržbou a péčí o území chráníme zdejší přírodní hodnoty. To se zde hospodařícím obyvatelům následně vrací v podobě příjmů z cestovního ruchu.

Pomozte nám, prosím, i vy chránit hodnoty národního parku. Zůstaňte během svých příštích návštěv na značených cestách. Vodejte své psy na vodítku, odpady odnášejte s sebou domů. Nekuřte a nerozdělávejte ohně. Tím osobně přispějete k uchování krásné přeshraniční oblasti Labských pískovců pro další generaci.

Hanspeter Mayr

Sokol stěhovavý - Vývoj v počtech párů a mláďat - Článek na str. 14

Sokol stěhovavý s mláďaty. © Václav Sojka

SOKOL STĚHOVAVÝ

aneb Radost a smutek zároveň

Sokol stěhovavý a přeshraniční oblast Českosaského Švýcarska odjakživa patřili k sobě. Sokol je naším erbovním druhem a jen stěží bychom hledali lepší vlajkový druh pro tuto unikátní lesoskalní krajinu. Pohnutá historie tohoto druhu je více než symbolická. Druh hnízdící zde odedávna byl díky člověku přiveden až k vyhubení a poté, pracně a za velkého úsilí, znovu navrácen.

Příčiny vyhubení sokolů stěhovavých jsou více než zřejmé, tak jako prakticky v celé Evropě: odstřel, vykrádání hnízd a hlavně masivní používání chemických látek v zemědělství, které pokud nezpůsobilo přímo smrt, tak zapříčinilo neplodnost. Poslední hnízdění v naší oblasti bylo prokázáno v roce 1972.

Smutný osud tohoto druhu však nenechal ochránce přírody lhostejnými. Díky odchovům v zajetí se podařilo zajistit dostatečný počet sokolů pro návrat do volné přírody. Zrodil se projekt znovunavrácení (reintrodukce) sokola stěhovavého do Českosaského Švýcarska, který iniciovali a také uvedli v život kolegové z Německa a ke kterému jsme se následně připojili i my v naší části území. V rámci této aktivity, která se rozběhla v roce 1989 a trvala až do roku 1996, bylo vypuštěno ze speciálního vypouštěcího zařízení umístěného na pískovcové stolové hoře Lilienstein nedaleko obce Königstein v Národním parku Saské Švýcarsko celkem 69 mladých ptáků. Po za-

hnízdění prvních párů bylo přiloženo do hnízd dalších 7 mláďat. První pár obsadil teritorium na německé straně v roce 1992, ale ještě nehnízdil, neboť samec nebyl ještě pohlavně dospělý. V roce 1993 již úspěšně zahnízdily v německé části dokonce 3 páry. Na českém území sokoli poprvé zahnízdili v roce 1996, a to hned na 2 místech. Následně obsazená teritoria a počty hnízdících párů postupně narůstaly. Nejvyšší počet byl dokonce více než 30 párů (rok 2015). Zdálo by se tedy, že sokoli mají vyhráno. Bohužel vývoj ukázal, jak jsme se mylili. Důležitý není jen počet hnízdících párů, ale zejména počet vyváděných mláďat. Ten se samozřejmě v jednotlivých letech měnil (nejvíce mláďat, více než 50, bylo vyvedeno v roce 2004) v závislosti na klimatických podmínkách, predaci mláďat (hlavně výr, kuna, krkavec), ale klíčovým vlivem je rušení ze strany člověka. Poslední zmiňovaný vliv, aktivity a chování nezanedbatelné části návštěvníků, nabývá zejména v posledních letech zcela zásadního významu. To, s čím se potýkáme,

je neuvěřitelná arogance, přezíravost, agresivita, neukázněnost a neochota podřídit se jakýmkoliv omezením, i těm naprosto nejnutnějším. Je nám smutno z toho, kolik lidí bere návštěvu naší přírody jen jako věc jednorázové spotřeby, bez ohledu na to, v jakém stavu ji zanechají těm, kteří po nich přijdou již zítra. Důsledek je více než zřejmý, pokles vyvedených mláďat na méně než polovinu pro celé území Českosaského Švýcarska. Ještě děsivější je, když si uvědomíme, že přímo v obou národních parcích vyvádějí mláďata pouze jednotlivé páry, velká část o svá mláďata přijde díky neukázněnosti části návštěvníků!

Milým povzbuzením však je, že nám s ochranou populace sokolů intenzivně pomáhají, kromě dobrovolných strážců, i jiné organizace, např. Český horolezecký svaz či státní podnik Lesy České republiky. Jaký bude další vývoj, lze předjímat jen těžko. Uděláme vše proto, abychom o tento symbol naší přírody a také ochrany přírody opět nepřišli. Vždyť vyhubit jakýkoliv druh je tak snadné, ale vrátit ho zpět je, pokud je to vůbec možné, mimořádně složité a drahé. V tomto případě opravdu záleží na každém z nás.

Pavel Benda, Graf Ulrich Augst
Graf na předchozí straně 13

Tzv. „jelen papírák“ se dožil úctyhodného věku 17 let. © Fotopast

20 LET PÉČE O ZVĚŘ

Neodmyslitelnou součástí lesních ekosystémů je lesní zvěř. Je jejich důležitou složkou a les ovlivňuje svým působením. A stejně tak les provázaný s nelesními ekosystémy ovlivňuje život a vitalitu zvěře, i spektrum druhů, které se v dané oblasti vyskytují, a to zejména svou skladbou, rozlohou a reliéfem, v kombinaci s turistickou návštěvností.

Od roku 2000 má správa NP ve své péči zvěř na území o rozloze přibližně 8 000 ha. Cílem péče o zvěř je snaha o zachování místního genofondu zvěře, typického spektra druhů a také zajištění rovnováhy mezi zvěří a jejím prostředím, a to v pozmeněném stavu, způsobeném předchozí lidskou činností. Tím je především ztráta přirozených predátorů, kteří dříve početní stavy zvěře do značné míry regulovali, dále ztráta dalších druhů (např. tetřev hlušec a další), ale i samotná druhová skladba lesa, která byla činností člověka výrazně změněna a je dnes o poznání chudší a pro zvěř daleko méně úživným prostředím. Nepřirozená je též konkurence s nepůvodními druhy zavlečenými v minulosti člověkem, kterými byli na území NP zejména muflon evropský, kamzík horský a v poslední době např. i stále častěji se vyskytující psík mývalovitý. Důležitými milníky a změnami, kterých správa NP za dobu 20 let své existence v péči o zvěř docílila a které populace zvěře významně ovlivnily a ovlivní, je zejména

vylovení nepůvodního druhu muflona evropského, postupný návrat vlka obecného a plošný rozpad převažujících smrkových lesů. Tento velkoplošný rozpad na dlouhou dobu změní prostředí lesa, les se stane hůře prostupným pro člověka i zvěř, protože se zde bude nacházet velké množství ležících souší a mladých nárostů nového lesa. Les bude pestřejší a bohatší o přirozeného predátora a toto vše s sebou může přinést změnu v chování zvěře a stavu její populace, což bude jistě zajímavé do budoucna sledovat.

„Jelen papírák“

Jedním z nejtypičtějších a zároveň nejmpozantnějších představitelů zvěře souvisejících lesních ekosystémů je jelen evropský. Kdo se s jelenem setkal a měl čas ho chvíli pozorovat, ten na tento zážitek zpravidla nikdy nezapomene. Velice zajímavé bylo sledování jednoho konkrétního kusu jelena evropského, který od doby vzniku národního parku až do roku 2017 svým způsobem provázel lesnický personál a byl dokonce i pojmenován. Unikátní byl především shromážděnou vývojovou řadou shozů paroží, které se podařilo vždy, a to i ve velmi komplikovaném skalním terénu dohledat a rozpoznat dle jeho typického členění, a zejména pak podle neobvykle nízké váhy paroží. Odtud také pochází i jeho příznačná přezdívka „jelen papírák“. První pár shozů tohoto jelena byl nale-

zen v roce 2005, všechny jeho následující shozy byly pak každoročně doplňovány až do jara roku 2017, kdy byl nalezen jejich poslední pár, a vznikla tak naprosto unikátní kolekce jeleního paroží nalezeného ve volnosti (viz foto). Dne 24.11.2017 byl jelen nalezen uhynulý v prostoru bývalé osady Zadní Jetřichovice. Jeho věk byl odborníkem na zjišťování věku zvěře Mgr. Vladimírem Bádrem určen na 17 let, bodová hodnota trofeje byla hodnotitelskou komisí stanovena na 171,94 bodů CIC.

Dana Věbrová, Robert Mareš

Kolekce paroží „jelena papíráka“.

POČÍTÁME, SLEDUJEME, HODNOTÍME

aneb Co přineslo 15 let automatického monitoringu návštěvnosti národního parku?

Když před dvaceti lety vznikl národní park, byl tento fakt přijat různými lidmi různě. Ti, kteří si vznik parku přáli nebo o jeho založení dokonce aktivně usilovali, byli samozřejmě nadšení. Mnozí z nich v tom viděli i příležitost, jak do jinak přehlíženého a zanedbaného regionu nalákat na značku „národní park“ více návštěvníků, kteří přispějí k jeho ekonomickému rozvoji. Odpůrci jeho vyhlášení se naopak obávali, že přijde řada restrikcí, a to jak pro místní obyvatele, tak i pro návštěvníky. Těch tím pádem bude přijíždět méně, takže celý region nakonec na existenci národního parku spíš prodělá. Záhy jsme si proto uvědomili, jak důležité bude věnovat se sledování návštěvnosti. Díky dlouhodobému monitoringu dnes můžeme konstatovat, že obavy skeptiků z poklesu počtu návštěvníků se nenaplnily. Má to ovšem i svá „ale“...

Jak návštěvnost měříme?

Monitoringu návštěvnosti pomocí automatických sčítačů se v národním parku systematicky věnujeme již od roku 2005. Je to vůbec nejdříve kontinuálně prováděný monitoring v našich velkoplošných chráněných územích. Síť monitorovacích bodů je navíc velmi hustá, takže nám poskytuje přesnou představu nejen o celkových trendech návštěvnosti, ale i prostorovém rozmístění návštěvníků. Z původních devíti sčítačů jsme se postupně dopracovali až k dnešním dvaceti, z nichž tři umí rozlišit pěší návštěvníky od cyklistů a motorových vozidel. Díky monitoringu probíhajícímu nepřetržitě 24 hodin denně navíc můžeme sledovat i denní, týdenní, měsíční či sezónní dynamiku návštěvnosti. Všechna získaná data jsou nahrávána do speciální aplikace Eco-visio, která nám umožňuje provádět během několika minut srovnávací analýzy dle zadaných parametrů (např. pro vybrané časové úseky nebo lokality).

Za zmínku stojí fakt, že sedm z dnešních dvaceti lokalit se od začátku měření nezměnilo. V roce 2008 jsme sice na všech lokalitách přešli na poněkud odlišnou technologii měření (původní infrazávory nahradily modernější sčítače značky Eco-Counter s pyroelektrickými čidly), přesto jsou však i starší data s určitou mírou nepřesnosti použitelná pro modelování celkového trendu návštěvnosti od roku 2005 (viz graf č.1). Od roku 2009 pak máme k dispo-

Stahování dat ze sčítače na lokalitě Sýrový potok.
© Richard Nagel

ků do národního parku. Uzavřeny musely být i Edmundova a Divoká soutěska s populární jízdou na pramicích. V letech 2011 a 2012 došlo opět k nárůstu počtu návštěvníků. V roce 2013 však přišla další povodeň a s ní další pokles návštěvnosti, byť ne již tak výrazný jako v roce 2010.

V roce 2014 pak začíná období kontinuálního růstu trvající až do konce roku 2019. Příčiny tohoto trendu lze hledat jak ve vývoji počasí (žádné povodně, postupné prodlužování sezóny v důsledku oteplování klimatu), tak v oblasti ekonomické (období ekonomické recese vystřídal období ekonomického růstu). Roli jistě sehrál i fakt, že celá Česká republika je zvláště zahraničními návštěvníky vnímána jako bezpečná a relativně levná země. Zároveň s tím stoupal i zájem Čechů o trávení dovolené v tuzemsku. O tom svědčí i rostoucí počty návštěvníků v našich ostatních národních parcích, chráněných územích a dalších turistických destinacích. Svým dílem jistě přispěl i zlepšující se destinační management a marketing.

Návštěvnost národního parku tedy dlouhodobě roste (resp. rostla do konce loňského roku - vzhledem ke „koronavirové krizi“ lze v letošním roce očekávat propad návštěvnosti a je otázkou, co bude v dalších letech... pozn. au- >

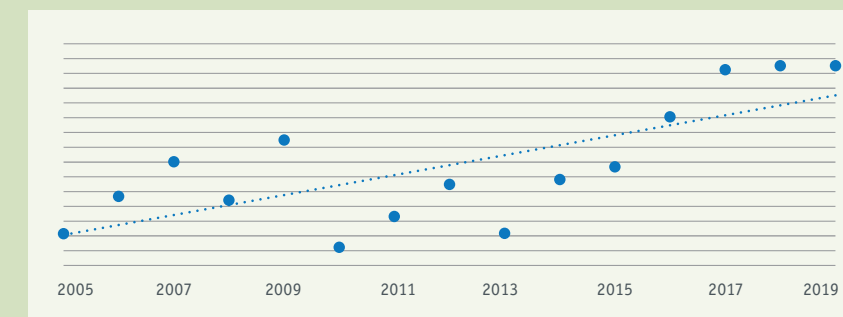
Výhledy u Pravčické brány během letních prázdnin.
© Richard Nagel

> tora). Když se však podíváme na výsledky monitoringu podrobněji, zaznamenáme výrazné rozdíly mezi jednotlivými lokalitami (viz grafy č. 2 a 3). K největšímu nárůstu dochází většinou na nejnavštěvovanějších místech, tj. v soutěskách Kamenice a na přístupových cestách k Pravčické bráně, které ročně navštíví více než ¾ všech zaznamenaných návštěvníků. V Edmundově soutěsce vzrostla návštěvnost za posledních 5 let dokonce o rekordních 72 % a zároveň zde registrujeme i absolutně největší počty průchodů, resp. zaznamenaných impulsů (v loňském roce to bylo rekordních téměř 260 tisíc!). Roste, byť pomaleji, také návštěvnost v severní části národního parku a v oblasti Jetřichovicka. Ke stagnaci či dokonce poklesu dochází naopak ve vnitřních částech národního parku, a to poněkud překvapivě i na turistických přechodech do Národního parku Saské Švýcarsko. Naměřená data tak jasně dokládají postupnou změnu chování a preferencí návštěvníků. Klasické „bařůžkáře“, kteří se s ruksaky plnými jídla vydávali na celodenní dlouhé túry, nahrazují rodiny s malými dětmi a další „sváteční“ návštěvníci. Ti preferují spíše kratší výlety na pár hodin v okrajových částech národního parku a „nezaleknou“ se ani davů návštěvníků u největších atrakcí.

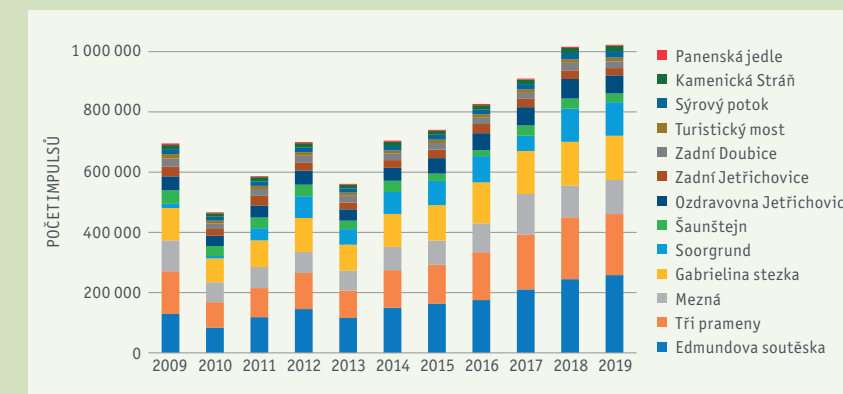
Podrobnější analýza návštěvnosti z let 2009 až 2019 rovněž jasně ukazuje její výrazně sezónní charakter (viz graf č.4). Zhruba třetina všech návštěvníků přijela do národního parku v období letních prázdnin. Období od začátku listopadu do konce března bylo naopak dobou, kdy byla návštěvnost minimální. Asi nepřekvapí, že měsíce s minimální návštěvností se shodují s obdobím, kdy jsou uzavřeny vstupy do soutěsek Kamenice a k Pravčické bráně. Z hlediska zájmů ochrany přírody je jistě dobré, že aspoň po část roku je v národním parku klid. Podnikatelé v cestovním ruchu by ale samozřejmě uvítali rozšíření turistické sezóny (být v posledních teplotně nadprůměrných letech přijíždí stále více návštěvníků i v jarních a podzimních měsících). Stejně tak by si řada z nich přála, aby byly návštěvnícké toky v národním parku rozprostřeny rovnoměrněji. To je však už téma na jiný článek...

Richard Nagel

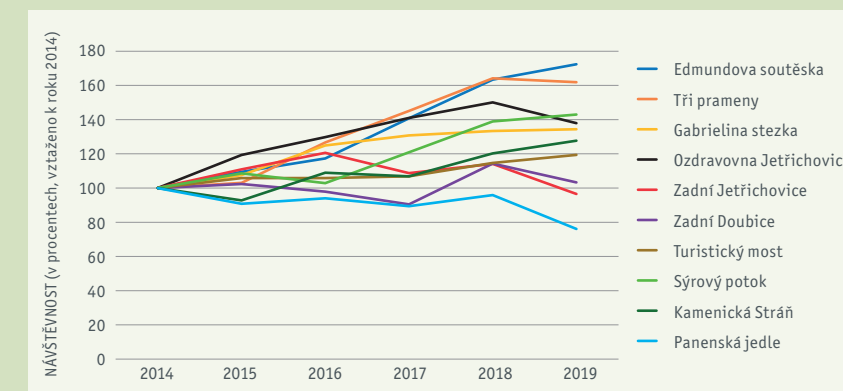
Graf č. 1: Celkový trend návštěvnosti v NP ČŠ v letech 2005 až 2019

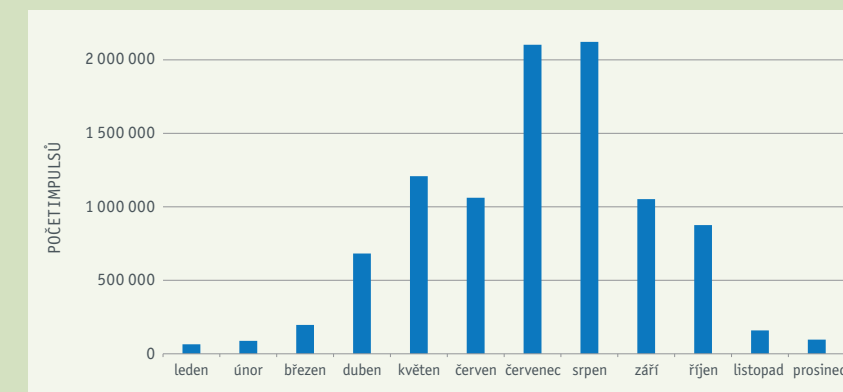
Graf č. 2: Celkový vývoj návštěvnosti v letech 2009 až 2019 dle lokality

Graf č. 3: Trendy návštěvnosti na vybraných lokalitách (v procentech)

Graf č. 4: Návštěvnost v letech 2009 až 2019 podle měsíců

Strážci národního parku s ředitelem správy NP P. Bendou v roce 2010. © Václav Sojka

HLÍDÁME, POMÁHÁME, INFORMUJEME aneb Strážci národního parku se opravdu nenudí

Při návštěvě NP České Švýcarsko, CHKO Labské pískovce a dalších chráněných území České republiky můžete často potkat strážce, profesionální i dobrovolné terénní pracovníky státní ochrany přírody. Poznáte je snadno, na levém rameni stejnokroje mají nápis „Strážce“ a logo chráněného území ve své působnosti. Správa NP má v současnosti 6 profesionálních a 24 dobrovolných strážců, kteří se starají o přibližně 320 km² extrémně členitého území Labských pískovců. Strážci zde působí již několik desetiletí a jejich současná náplň práce vychází z koncepce nastavené v 90. letech minulého století na Správě CHKO Labské pískovce a následně při vzniku NP České Švýcarsko. A co strážci vlastně dělají?

Strážci pracují v terénu

Se stoupající návštěvností regionu stoupá i potřeba chránit přírodní hodnoty, kvůli kterým je oblast Českého Švýcarska tak turisticky atraktivní. A nejen „na papíře“, ale hlavně v terénu. Jednou z činností strážců, jejíž význam a náročnost stále roste, je tedy kontakt s návštěvníky a poskytování pomoci a rad při pohybu v přírodě. Osvěta a přímý kontakt s návštěvníky se dlouhodobě osvědčily jako nejlepší způsob předcházení páchání přestupků v oblasti ochrany přírody. Strážci se řídí heslem „raději vysvětlujeme, než trestáme“, ale komu není rady, tomu není

pomoci. Ten pak může strážce poznat i z horší stránky a zaplatit na místě pokutu nebo se stát nedobrovolným účastníkem přestupkového řízení. Strážci v terénu ročně zajistí tisíce hodin informační, osvětové a dohledové činnosti, zjistí a vyřeší stovky přestupků, z nichž nejčastějšími jsou porušování zákazů vjezdu, rozdělování ohňů, táboření, odhazování odpadu, porušení zákazu vstupu apod. Větší náporů turistů o víkendech nebo svátcích pomáhají strážcům zvládnout také společně hlídky s kolegy z NP Saské Švýcarsko a pravidelné hlídky s Policií ČR. Tato činnost je mnohdy psychicky vyčerpávající, a proto si

i strážci rádi odpočinou od práce s návštěvníky u jiné z dalších pracovních činností.

Spolupráce při monitoringu a ochraně živočichů

Na jaře to je závod s časem. Od března začíná monitoring hnízdních lokalit zvláště chráněných druhů živočichů, kterými jsou u nás sokol stěhovavý, čáp černý a výr velký. Hnízdiště jsou následně v terénu označena a do konce června, resp. července probíhá jejich pravidelný monitoring a kontroly. V posledních několika letech byl kvůli rušení návštěvníky zaznamenán zásadní pokles počtů úspěšných hnízdění jak na české, tak i německé straně Labských pískovců. V mnoha případech je bezohledné chování návštěvníků v přírodě až zarážející.

V průběhu celého roku provádějí strážci monitoring dalších vybraných druhů živočichů (vlk, losos, skorec, vybrané druhy obojživelníků, netopýrů a sov ad.) a podílejí se na pro-

> vozním zabezpečení některých výzkumných projektů. V terénu provádějí další práce, například vyvěšování a čištění ptačích budek, zajištění odchyty a převozu zraněných živočichů, péče o maloplošná chráněná území apod. Zajišťují také výjezdy k případům napadení domácích zvířat a škodám způsobeným vlkem obecným v regionu Českého Švýcarska.

Komentované prohlídky se strážci, ale i opravy stezek

V létě je možné se strážci vyrazit na společné pochůzky do nitra skalního labyrintu a dozvědět se zajímavé informace o zdejší přírodě, krajině a historii. Strážci také spolupracují na přednáškách pro školy a další organizace, podílejí se na pořádání akcí pro veřejnost, úklidových a osvětových akcí v celém regionu. Dále kontrolují dodržování výjimek ze zákona o ochraně přírody a krajiny vydaných pro hromadné akce, například festivaly, závody, pochody ad.

Trochu sisufovskou prací je údržba prvků turistické infrastruktury a označení zvláště chráněných území, které často nevydrží nápor návštěvníků nebo nepřežijí dramatické proměny místní krajiny vlivem přírodních procesů a lidského hospodaření. Rozsáhlejší opravy stezek a rekonstrukce jsou strážci naplánovány a následně prováděny dodava-

telsky. Strážci také kontrolují okolí turistických stezek kvůli bezpečnosti při pohybu a sami nebo ve spolupráci s oddělením geologie a lesní správou odstraňují rizikové stromy nebo kameny. V posledních letech je díky častým extrémním projevům počasí a rychlým změnám v lesních porostech tato práce mnohem náročnější.

Bez dobrovolných strážců by to nešlo

Profesionální strážci zajišťují proškolení a výcvik zájemců o ustanovení dobrovolným strážcem. Každý zájemce absoluuje 200 hodin společných služeb. Během této doby se seznámí s právními předpisy a územím své budoucí působnosti. Po ověření jeho znalostí a způsobilosti je ustanoven strážcem a jeho činnost nadále koordinují profesionální strážci. Práce dobrovolných strážců je velkým přínosem, bez něhož by praktická ochrana přírody v mnoha chráněných územích v ČR v podstatě neexistovala. Jejich vůle přispět ke zlepšení stavu přírody přes všechny překážky, se kterými se denně setkávají, je obdivuhodná a zaslouží si hluboké poděkování.

Strážci jsou důležitým spojovacím článkem mezi návštěvníky a správou NP, které poskytují zpětnou informaci o problémech v terénu. Průběžně zlepšují svou odbornost a učí se nové věci, aby mohli lépe dělat svoji práci.

Jako velmi důležitý je vnímán mezigenerační přenos praktických zkušeností mezi novými strážci. Dělají tisíc a jednu dalších důležitých drobností ve spolupráci s kolegy ze správy NP a CHKO a mnoha jinými, například s obcemi, Klubem českých turistů, Hasičským záchranným sborem a sbory dobrovolných hasičů, Českým horolezeckým svazem, Českým rybářským svazem a dalšími. Jsou rádi za každého návštěvníka, který dodržuje ochranné podmínky chráněných území, uvědomuje si a respektuje jedinečnost jejich přírodních hodnot.

Pavel Svoboda

Monitoring hnízdišť. © Václav Sojka

VZPOMÍNÁME

Dvě desetiletí existence národního parku s sebou přinesla i smutné chvíle, kdy jsme se museli navždy rozloučit s některými z našich kolegů. Věnujte jim, prosím, spolu s námi tichou vzpomínku.

Václav Baňka st.
strážce

Ivo Bechyně
revírník

Jaroslav Fiala
revírník

Jan Kafka
revírník

Jan Kampf
strážce

Josef Korbel
strážce

Jiří Marek
strážce

Edvard Němec
revírník

Jaroslava
Pallagová
úklid

Jiří Zach st.
revírník

František
Zajíc
revírník

JAK PEČUJEME O POHODLÍ A BEZPEČNOST NÁVŠTĚVNÍKŮ

aneb 20 let péče o turistickou infrastrukturu

Území národního parku je protkáno desítkami kilometrů turistických cest a stezek, po kterých se návštěvníci pohodlně a bezpečně pohybují při poznávání zdejší krajiny. První masivní zpřístupnění území pro turisty proběhlo již koncem 19. století z popudu knížecích rodin Kinských a Clary-Aldringenů, tehdejších majitelů zdejších panství. Jejich jména se zapsala do krajiny pojmenováním oblíbených turistických cílů jako je Mariína skála, Edmundova soutěska nebo Rudolfův kámen. Část staveb z tehdejší doby, zejména mohutné pískovcové opěrné zdi a mosty nebo kovové prvky, vydržela dodnes a při návštěvách Českého Švýcarska můžete i vy obdivovat zručnost tehdejších řemeslníků. Druhou velkou investicí zažilo území v 60. až 80. letech 20. století, kdy byl z tehdy dostupných materiálů opraven například přístup k plavbě na lodičkách v soutěskách řeky Kamenice nebo na skalní hrad Šaunštejn. Od svého vzniku v roce 2000 převzala péči o turistickou infrastrukturu Správa NP České Švýcarsko.

Udržování sítě turistických stezek ve zdejší krajině má vedle zajištění bezpečnosti návštěvníků také velmi důležitou protierozní funkci. Stezky zařízené do strmých svahů i skalní stěny a plošiny jsou velmi ohrožené intenzivním sešlapem, obrušováním povrchu

skal a odnosem materiálu. Sešlapem trpí také vegetace podél cest. Veškeré terénní vybavení pro návštěvníky je proto potřeba neustále kontrolovat, odstraňovat zjištěné závady, čistit svodnice, budovat protierozní zábrany, odstraňovat nebezpečné stromy i skalní bloky atd. Ročně je jen na zajištění nejnútnejší péče potřeba vydat cca 2 miliony korun a tato částka se s rostoucí návštěvností stále zvyšuje.

Se zvyšující se návštěvností zároveň postupně dožívají některé turistické prvky, které navíc často nebyly dimenzovány na takový nápor turistů. V řadě případů tedy bylo nutné přistoupit k jejich kompletní rekonstrukci. To byl i případ stezek směřujících od Hřenska a Mezní Louky k Pravčické bráně (obdobně i stezek v soutěskách Kamenice, které však byly opraveny na náklady obce Hřensko) či cyklotrasy na České silnici. Po požáru v roce 2005 byl obnoven vyhlídkový altán na Mariíně skále, který však již také dosloužil. Aktuálně je zpracována projektová dokumentace na vybudování zcela nového altánu, jehož podoba je inspirována původní podobou z období Kinských. Je také připravován projekt rekonstrukce přístupu na skalní hrad Šaunštejn u Vysoké lípy. Zde jsme již museli z důvodu havarijního stavu kovových prvků omezit přístup na vrcholovou plošinu.

Začátkem června letošního roku byla dokončena kompletní oprava atraktivní stezky přes Kyjovský hrádek a chystá se rozsáhlá rekonstrukce dalších turistických cest, včetně tras od Jetřichovic a Kamenické Stráně k populárnímu Dolskému mlýnu.

Správa parku však pouze neudrzuje a neopravuje to, co jsme zdědili po našich předchůdcích. Za dvacet let vznikla nebo byla obnovena celá řada dalších turistických prvků. Přibýly nové přístřešky, stoly a lavičky, vývěsní mapy i informační a osvětové panely. Zábradlím byla zajištěna vyhlídka na Vilemíně stěně, nová vyhlídka vznikla na Malé Pravčické bráně. Nejmenším návštěvníkům slouží dětská hřiště na Mezní Louce a v lokalitě Na Tokáně. Na Mezní Louce také vyrostl lesní zážitkový areál Rysí stezka. Byl zpřístupněn skalní hrad Falkenštejn u Jetřichovic, přibýly nové turistické přechody, značené trasy pro pěší, cyklisty či jezdce na koních.

Krajina Českého Švýcarska si zaslouží, abychom se o ni starali s respektem k jejím potřebám i stopám, které v ní zanechali naši předci, ale i s ohledem na potřeby dnešních návštěvníků.

Pavel Svoboda a Richard Nagel

Instalace informačního panelu na naučné stezce Růžová. © Václav Sojka

Nový můstek přes Jetřichovickou Bělou. © Václav Sojka

Oprava turistické cesty (zpevnění hrany). © Archiv správy NP

POZOR, PADÁ SKÁLA!

aneb Skalní řízení v Českosaském Švýcarsku

Českosaské Švýcarsko je proslulé svou jedinečnou krajinou a geomorfologií. Nalezneme zde hluboce zaříznutý kaňon řeky Labe, ale i skalní města s vysokými věžemi, Pravčickou bránu, ale i prastaré vulkány čnící nad okolní krajinou. Taková krajina je oku lahodící, ale dokáže přinášet i některá úskalí, a jedním z takových úskalí jsou skalní řízení.

Lidé si nebezpečí skalních řízení uvědomovali již odedávna a dle svých možností se mu přizpůsobovali. V obci Hřensko byly například nebezpečné kameny rozebírány a nalámaný kámen byl používán například na stavbu proměnných chodníků nebo na podezdívky domů obyvatel Hřenska. Jindy vlastníci panství zaplatil nemálo zlatek kameníkovi, který kámen hrozící pádem zlikvidoval.

K řízení v Labském kaňonu dochází se zcela pravidelností. Jen výčet největších: v roce 1926 se sesul kámen na faru ve Hřensku, v roce 1938 tamtéž spadl velký skalní objekt do textilní továrny, též roku 1938 došlo k velkému řízení na Kvádrbergu v Děčíně. Léta páně 1962 dokonce vykořistil vlak a v roce 1975 a 1978 spadly v obou případech několikatisícikubíkové skalní bloky, v druhém případě dokonce na silnici mezi dva výletní autobusy. A podobně by se dalo pokračovat až do současnosti, kdy za zmínku stojí zřízení malého převisu na silnici I/62 v roce 2009.

Geologové se začali hlouběji zajímat o tzv. svahové pohyby ve světě například ve vědeckých pojednáních Terzaghiho (1929). U nás jsou pak tradičně skloňovány práce Q. Záruby a V. Mencla roku 1969. Počátky moderního monitoringu skalních útvarů v Labském kaňonu sahají do roku 1978 k již zmíněnému obřímu skalnímu řízení (o objemu 2700 kubických metrů, to je bratru 4000 tun pískovce). Pionýry monitoringu byli pánové Jiří Zvelebil a také Josef Stemberk, a asi je každému jasné, že ve Hřensku měli co dělat. Do té doby také spadá i založení první Skalní čtyři v Děčíně. Oddělení geologie NP navazuje na kontrolní sledování započaté na konci 70tých let a dále kontrolní sledování upravuje a rozšiřuje. Dnes se používá paleta nástrojů od ocelo-

vých pásem, dilatometrických měřidel, automatických systémů sledování a implementací do elektronických geografických nástrojů. V současnosti posledním počinem je spolupráce na přeshraničním projektu „Expertního systému včasného varování před geologickými riziky v Labském pískovcovém pohoří“, který se zaměřuje na měření změn náklonů skalních věží a objektů v kvazi-reálném čase.

S podrobnou znalostí o chování pískovcových skal se dá přistupovat k nápravným opatřením nebo sanacím. Tady je již nutná i finanční rozvaha a odhad, zda jsou náklady na sanaci vhodné vzhledem k hodnotě zabezpečovaného majetku nebo zda nejsou ohroženi lidé. Způsoby zabezpečení jsou různé, ale přírodě nejbližší způsob je shoení nestabilního nebezpečného kamene. Skála, blok nebo balvan by se v dohledném čase stejně zřítíl a zároveň jde většinou i o variantu finančně nejvýhodnější. Dalšími velice přirozenými a efektivními způsoby sanace jsou například nasucho skládané zdi a valy nebo vhodné úpravy terénu. Bohužel znalost těchto starých technologií není dnešní době vlastní, a tak jsou využívány zejména drobné sanační zásahy jen na objekty v řádu

desítek kubických metrů. Dalším způsobem zajištění geologických nebezpečí, už techničtějšího rázu, jsou například opěrné zdi, ochranné ploty nebo největší sanační zásah provedený správou národního parku, a to projekt vysokozátěžových bariér, které slouží jako ochrana Hřenska před náhlými pády skal do 5ti kubických metrů, to je pro ilustraci zhruba 10 tun. Zajímavostí je, že jsou bariéry schopny zachytávat dynamickou energii takovýchto řízení, to znamená, že jsou projektovány na kámen padající i 70ti kilometry za hodinu. Dosavadní monitoring vydá za stovky měřících bodů a několik systémů automatického monitoringu a suma sanací za existenci parku by vydala na tisíce kubických metrů skal na území národního parku.

Pracovníci oddělení geologie, tzv. skalníci, budou i nadále strážít bezpečnost skalních útvarů na území národního parku. I nadále budeme provádět kontrolní sledování, ať ruční nebo automatické. Budeme rozvíjet nový přeshraniční projekt sledování nebezpečných skal a budeme provádět sanační zásahy, aby byla zajištěna bezpečnost lidí a jejich majetku na území národního parku. Ale i tak bude vhodné, aby návštěvníci parku i obyvatelé obcí na území NP byli opatrní a nenechali se ukolébat kontrolním sledováním čtyř pracovníků oddělení geologie. Žádný monitoring není stoprocentní, a i skály jsou stále v pohybu, a tak je opatrnost na místě.

Jakub Šafránek

Řízení na silnici I-62 v roce 1978. © Jiří Zvelebil

Skalní řízení v Národním parku České Švýcarsko. © Zdeněk Patzelt

Archeologický výzkum středověké dehtařské pece u Tokáně. © Václav Sojka

LABYRINT STRŽÍ A RÁJ ARCHEOLOGŮ

Národním parkem bylo České Švýcarsko prohlášeno pro své mimořádné přírodní hodnoty. Cenné je však i jako území s dobře zachovanými stopami člověka z průběhu dějin zabydlování a polidšťování prostředí - bez nadsázky ho lze nazvat učebnicí dějepisu. Na rozdíl od urbanizované krajiny, v níž osídlení překrylo nebo zcela vymazalo archeologické situace, území rozsáhlých lesů a skal poznamenalo minimum zásahů. Stalo se konzervou historie, a láká odborníky, kteří tu nacházejí řadu odpovědí na otázky a doplňují střípky do mozaiky informací o historii člověka.

V letech 1999-2018 probíhal na území národního parku výzkum prof. Jiřího A. Svobody z Archeologického ústavu AV ČR Brno, vedoucího Střediska pro paleolit a paleoetnologii v Dolních Věstonicích. Přidržíme-li se parafrázovaného názvu díla J. A. Komenského (Labyrint světa a ráj srdce), pak jeho průvodcem Všežvědem Všudybudem byl dlouholetý pracovník Správy NP České Švýcarsko **Václav Sojka** - fotograf, strážce a velký znalec místní

krajiny. Díky tomu se podařilo posunout znalosti o **historii člověka na území Čech v době kamenné**. O roli Moravy v období starší doby kamenné (paleolitu) se učí již děti na základních školách - dnes však víme, že stejně významnou úlohu měla ve střední době kamenné (mezolitu) pískovcová krajina severních Čech. První lidé se zde objevili pravděpodobně před 13 000 lety, mimo jiné i v Českém Švýcarsku, pod převísem Jánská zátoka u Křiní-

ce. Tému prof. Svobody se podařilo prokázat přítomnost tzv. lovců-sběračů pod desítkami převisů. K archeologicky nejbohatším oblastem se zařadily skály podél České silnice u Vysoké Lípy (některé jsou dnes prezentovány na trase naučné stezky) a v okolí řeky Kamenice poblíž Dolského mlýna. Četnost nálezů na relativně omezeném území byla důvodem k soustředěnějšímu výzkumu, okolí Dolského mlýna se následně stalo modelovým územím, které posloužilo k objasnění způsobu života, k zodpovězení otázky sezónnosti pobytu či osídlení dlouhodobějšího charakteru a položení základu pro podrobnější třídění českého mezolitu. Zvláště naleziště z mladší fáze u Dolského mlýna byla důležitá pro sledování vztahu posledních lovců-sběračů a prvních zemědělců.

>

Českosaské
ŠVÝCARSKO

> Díky interdisciplinárnímu charakteru výzkumu se povedlo získat cenné poznatky i z **oborů sedimentologie, paleobotaniky** nebo **paleontologie**. V souboru kostí byly identifikovány ryby (vč. lososa), ze savců mj. bobr, los a velký tur. U České silnice se uchovaly pro zdejší region výjimečně vzorky schránek měkkýšů. Z rozboru uhlíků byl nejcenějším nález buku (Kostelní stezka u Vysoké Lípy), v celorepublikovém měřítku zatím nejstarší. S prof. Svobodou úzce spolupracovali i archeologové z **Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě** (především **Mgr. Vladimír Peša**), kteří se věnovali mladším vrstvám sedimentů. Díky tomu obohatili poznatky svého výzkumu převyšují a doplnili archeologickou databází Českého Švýcarska o další nálezy z období eneolitu (pozdní doby kamenné), doby bronzové, vrcholného i pozdního středověku ad. Významným partnerem, který se podílel na objasňování historie území národního parku, byl i **Ústav archeologické památkové péče Severozápadních Čech v Mostě (ÚAPP)**. V srpnu roku 2005 proběhl archeologický výzkum **Mgr. Petra Lisska** na lokalitě Forrelen-

stein u Tokáně. Na základě magnetometrického zaměření (Archeologický ústav AV ČR Praha) došlo k odkryvu destrukce dehtařské pece - prvnímu na teritoriu Čech, druhému v rámci Evropy. Hmotné nálezy datovaly provoz do přelomu 14. a 15. století. ÚAPP byl parku nápomocen i při záchranných akcích (zajišťování ohrožených archeologických lokalit, např. svážnic v blízkosti středověké sklárny u Vlčí Hory a v místech zv. Dolní Karlštejn u Zadních Jetřichovic) nebo při přípravě projektu zpřístupnění skalních hradů Falkenštejn a Šaunštejn. Co do počtu nalezených artefaktů všem akcím dominoval záchranný výzkum lokality nad Kostelní stezkou u Vysoké Lípy, kde byla detektoraři narušena bohatá vrstva kachlů, vyrobených v období od 2. poloviny 16. století do 2. poloviny 17. století. V neposlední řadě budiž vzpomnutí i pracovníci **Národního památkového ústavu** z územních pracovišť v Ústí nad Labem a v Liberci. **PhDr. František Gabriel, PhD.** zde dokončil (již ve spolupráci s národním parkem) svůj dlouholetý výzkum skalních hrádků, jeho zaměření Falkenštejna po-

sloužilo při přípravě projektu zpřístupnění památky. **PhDr. Kamil Podroužek, PhD.** a **mgr. Ivan Peřina** se věnovali problematice života člověka v pískovci: způsobu tvorby komunikací, vodním nádržím a cisternám, skalním úkrytům, posedům ad.

Všem odborníkům, kteří se podíleli na po odhalování tajemství historie a pomohli umocnit hodnotu území Českého Švýcarska, patří velký dík. Výsledky jejich práce byly průběžně publikovány v řadě sborníků Minulosti Českého Švýcarska 1-11. Větší část nalezených artefaktů se dnes nachází v příslušných organizacích k odbornému zpracování. Soubory kachlů z výzkumů, ale i po vrchových sběrů byly prezentovány v rámci výstavy Zatoulané kachle v Oblastním muzeu Děčín a zkatalogizovány ve sborníku Minulosti Českého Švýcarska. Zbytek artefaktů, který pracovníci správy našli během terénních pochůzek, bude v příštím roce vystaven v Oblastním muzeu Děčín a následně předán do jeho fondů.

Natalie Belisová

1.-3. Výzkumy prof. Jiřího Svobody u Kamenice a Křinice. © Václav Sojka

4. Výzkum PhDr. F. Gabriela, PhD. na hrádku Falkenštejn. © Václav Sojka

5.-6. Výzkum Mgr. P. Lisska na lokalitě Dolní Karlštejn. © Václav Sojka

Teuschelův kříž na Zámeckém vrchu u Vysoké Lípy. © Václav Sojka

PÉČE O KULTURNÍ DĚDICTVÍ

Péče o území Národního parku České Švýcarsko se nesoustředí jen na uchování přírodních, ale i kulturních hodnot krajiny. Obnovou a vrácením „drobných šperků lidové tvorivosti“ zpět do krajiny se správa národního parku pokouší zkvalitnit vztah návštěvníků i místních obyvatel k odkazu předchůdců a motivovat je k ochraně památek. Každé renovaci vždy předchází shromažďování archivních podkladů a dobových vyobrazení, pátrání po historii a důvodu vzniku památky tak, aby se obnovené zastavení co nejvěrněji přiblížilo své původní podobě.

První akcí bylo restaurování **kříže Rosiny Pohlové u Dolní Chřibské**, z něhož po válce zbylo pouhé torzo kamenného soklu. Po doplnění chybějících částí a rekonstrukci nápisu byl na sokl osazen nový kovaný kříž s kalvarijní siluetovou výzdobou (2002, renovace 2015). Z dalších alespoň částečně dochovaných památek prošla opravou zchátralá **kaplička Panny Marie Lurdské** u Dolní Chřibské,

u níž byla do niky doplněna i chybějící socha (2011) nebo vandalsky poškozený **pomník Aloise Richtera** v lese u Janova (2012). Náročnou obnovou prošla **sloupková boží muka u Dolského můstku** (k.ú. Srbská Kamenice, 2008), kterým chyběla římsa a kaplice. Po doplnění zničených architektonických částí byl do kaplice zhotoven obraz s motivem sv. Vojtěcha; původní zasvěcení

nebylo zjištěno, motiv patrona plavců byl zvolen pro blízkost plavební zdrže.

Z mladších drobných památek opravila správa národního parku vandalsky poškozený **dřevěný kříž na Růžovském vrchu** (2015) a nahradila dožilý **dřevěný kříž pod Královským smrskem** u Dolského mlýna (2017).

Ve skalách Českého Švýcarska se nachází velké množství **skalních výklenků**, z nichž po válce zmizely obrázky či sošky světců. Ztracené obrazy se správa národního parku snaží postupně doplňovat zpátky. Do roku 2020 byly osazeny **obrazy: sv. Jan Nepomucký** na Kamenné cestě u Jetřichovic

> (2006), **Korunování Panny Marie** v kapli Triefbartel u České silnice (k. ú. Jetřichovice, 2006, obměna 2018), **Poslední soud** v tzv. Knyově kapli u Jetřichovic (2008), **Vzkříšení Krista** v tzv. Kugelkapelle Na Potokách u Dolní Chřibské (2008), **sv. Josef** v údolí Jetřichovické Bělé u vyústění Umrličí stezky od Vysoké Lípy (2009), **Nejsv. Trojice, sv. Jan Nepomucký, Panna Marie Českokamenická a Panna Marie Pasovská** v tzv. Hübelově kapli mezi Hřenskem a Janovem (2009). Kromě náboženských motivů se ve výklencích čas od času objevily i světské náměty, z nichž se podařilo znovu nainstalovat obrazy **Úkryt obyvatelstva během válečného vpádu** ve Velkém pruském táboře u Brtníků (2011) a **Pád hraběnky Olgy Chotkové** na naučné stezce Okolím Pravčické brány (2014).

O některých památkách se však šlo dozvědět už jen z kronik a starých fotografií. Informaci o jejich existenci v sobě leckdy konzervovaly staré místní názvy, které by šlo rovněž zahrnout do kulturního odkazu, pokud by ovšem byly v poválečné době zaneseny do map. V době vzniku Národního parku České Švýcarsko se po lesích nacházela řada naučných cedulí, z nichž některé hovořily i o nedochovaných památkách. Správa národního parku zvolila jinou strategii budování historického povědomí, než „zaplevelení krajiny“ upomínkovými tabulemi: na stanovišti umísťuje památku rekonstruovanou podle dobových popisů. Pokud to situace umožňuje, stává se znovu stvořená památka navíc i nositelem vzkříšeného místního názvu, a to jak v původní německé verzi, tak i v českém překladu. V revíru Doubice byla u lovecké chaty Eustach nahrazena starší informační cedule obrazem na stromu s motivem **sv. Eustacha** (2004) a na tzv. Třípackovém buku, Dreipfötige Büchel byl zavěšen **obraz Nejsvětější Trojice** (2008). Další obrazy byly zavěšeny na katastrálním území Rynartice: **sv. Hubert** pod Vosím vrchem na buku zvaném Hubertův buk, Hubertus Buche (2008) a **Děvče s uhlířem** na turistické křížovatce u Panenské jedle, jehož podobu zachytila fotografie z 40. let 20. století (2010). Pod obcí Kopec byl na skálu v údolí Brtnického

potoka umístěn obraz **Marianny Zimmerové**, rekonstruovaný podle popisu v kronice (2008).

Kromě obrázků se z krajiny v průběhu času vytratily i dřevěné kříže. Některé ještě zachytily staré fotografie, o jiných už pouze hovořily písemné prameny. I tyto objekty byly důležitou stopou člověka a dávaly krajině duchovní rozměr. Správa národního parku se proto snaží alespoň část zmizelých křížů „vrátit“ na jejich stanoviště. Ve Vysoké Lípě byl do původního otvoru na vyhlídkovém platu Zámeckého vrchu osazen dřevěný **Teuschelův kříž** se siluetou Krista (2003, 2015 po poškození vichřicí náhrada). Na Tokáně (k. ú. Rynartice) byla dle dobových fotografií vyřezána replika ztraceného kazetového **Tokáňského kříže** (2008). V Jetřichovicích byl umístěn dřevěný **kříž na skále Manzerhöhe** (2015) a dřevěný **kříž zv. Frahlochkreuz** s plechovými siluetami Krista a andělů u Kostelní stezky na Rynartice (2013, 2019 oprava po vandalském poškození).

V několika případech byly v krajině umístěny obrázky, které starší předchůdce nemají, ale v nastaveném stylu plní úlohu naučných zastavení. Mezi ně patří portréty šlechticů, po nichž byly v 19. století pojmenovány proslulé vyhlídky u Jetřichovic: **knížete Rudolfa Kinského** v altánu na Rudolfově kameni, **kněžny Marie Kinské** v altánu na Mariině skále (obě: 2010) i **kněžny Wilhelminy Kinské** na Vilemínině vyhlídce (2011). Do této skupiny zapadá i **obraz Panny Marie Pomocné** v lomu u Jetřichovic, upomínající na oběti poválečného odsunu (2013). Oproti tomu obraz na studánce **sv. Huberta** v údolí Jetřichovické Bělé (2007) je pouhým estetickým dotvořením přepadu vodního vrtu a námět patrona zvěře byl zvolen pro časté nálezy mrtvých kusů vysoké (po pádu z blízké skalní stěny).

Kromě drobných zastavení se na území národního parku nachází i několik prohlášených kulturních památek, které patří mezi oblíbené návštěvní cíle. V roce 2017 byl turisticky zpřístupněn **skalní hrádek Falkenštejn** u Jetřichovic (do té doby poškozo-

vaný zdoláváním „na divoko“), v současné době se připravuje i generální oprava stávajících komunikačních konstrukcí **skalního hrádku Šaunštejn** u Vysoké Lípy.

Oproti výše uvedeným akcím, hrazeným plně z finančních prostředků správy národního parku, probíhá řada let i konzervace dvou postkulturních areálů, na nichž se významnou měrou podílejí dobrovolníci. Od roku 2007 jsou postupně odhalovány a konzervovány pozůstatky staveb zaniklé osady **Zadní Jetřichovice**. První objekt (dům lesního dělníka čp. 6) pomohli v rámci praxe vyčistit studenti VOŠ a SPŠ stavební Děčín, zpřístupněné části bývalého hostince Křínická hospoda (čp. 2) jsou již dílem dobrovolníků z brigád pořádaných pro veřejnost.

V roce 2004 byly zahájeny práce na **Dolském mlýně** u Kamenické Stráně. Popudem se stalo vyhlášení zákazu vstupu na tuto památku: návodní stěna byla v havarijním stavu a hrozila zřícením. Počáteční pomoc učitelského sboru a studentů VOŠ a SPŠ stavební Děčín se záhy přetransformovala v brigády pro veřejnost (od roku 2007) a vyústila do vzniku spolku Dolský mlýn, z.s. Svě si zde odpracovala i řada firem v rámci tzv. teambuildingových akcí nebo skautský oddíl Stopa z Děčína. Během šestnácti let se tak i díky obětavosti dobrovolníků proměnila ohrožená památka k nepoznání, byť za tu dobu proběhlo několik povodní, z nichž některé (především srpnová roku 2010) vrátily dosažený stav o několik let zpátky. Z areálu zmizely nálety, nánosy zeminy i sutiny odstřelené budovy hotelu. Byl vyčištěn a vydlážděn náhon, na budovách byla osazena chybějící okenní a dveřní ostění a nestabilní části jejich zdí byly přezděny (v současnosti jsou postupně všechny zdi nově spárovány). Lví podíl mají brigádníci i na odhalení a opravě dlážděné komunikace. Přesný ekonomický přínos spolku nelze vyčíslit. Nicméně z posledních deseti let jsou čísla úctyhodná: za odborné práce (výrobu kamenických prvků, konzervaci kleneb, dláždění náhonu, bagrování náhonu, založení pokleslého nároží palír-

Pokračování na str. 26 >

> Pokračování ze str. 25
ny ad.) a stavební materiál použitý během brigád (maltovou směs) zaplatil spolek cca 758 000,- Kč. Pokud by však do částky měla být započítána i hodnota odvedené práce dobrovolníků (počet odpracovaných hodin za minimální mzdu), pak darovali Dolskému mlýnu 1 590 259,- Kč. Zde nezbývá, než hluboce smeknout klobouk před všemi, komu

osud památky není lhostejný, a pomohli jí peněžním darem nebo svým časem a prací.

Na závěr mi dovoluje osobní doušku. Kromě vděku za podanou pomocnou ruku mám obrovskou radost z toho, že část lidí začala díky brigádám na Dolském mlýně a v Zadních Jetřichovicích věřit svým rukám a schopnostem. A v duchu přísloví „Příklady táhnou“,

vzali do rukou osud dalších míst a křísí zanikající památky k novému životu – z řad brigádníků se rekrutovali obětavci při záchraně hřbitovů ve Všemilech a Růžově, torza pivovaru ve Veselém ad. Sázka na lásku ke zdejší překrásné krajině tím nabrala zcela jiný rozměr a přelila se daleko přes hranice národního parku. Na všechny „políry“ i „nádeníky“ jsem a budu hrdá.

Natalie Belisová

Sloupková boží muka u Dolského můstku. © Václav Sojka

Obraz Marianny Zimmerové u Brtnického potoka. © Václav Sojka

Zadní Jetřichovice - Křínická hospoda v roce 2007 a 2019. © Natalie Belisová

Dolský mlýn v roce 2005. © Václav Sojka

Dolský mlýn v roce 2018. © Natalie Belisová

Záběr z natáčení pohádky Peklo s princeznou. © Natalie Belisová

OBLÍBENÁ FILMOVÁ LOKACE

Krajina Českého Švýcarska přitahuje nejen obdivovatele přírodních krás, ale čím díl víc i pozornost filmových štábů. První natáčení po válce byla ovšem leckdy s hořkou pachutí, protože filmaře sem nevábila jen atraktivní skalistá kulisa, ale i šance pořídit dramatické záběry požárů a demolice. Po roce 1945 byla řada domů v pohraničí označena jako „boudačky“, což neoznačovalo jejich stavební stav, ale osud, který byl opuštěným objektům úředně stanoven: „boudačky“ nebyly určeny k dosídlení, ale k rozebrání (mobilizace i stavebního materiálu) a zániku. Například v roce 1951 přišla na MNV v Jetřichovicích žádost Československého státního filmu o svolení natočit v Rynartických požár. Zápis z rady MNV (8. 8. 1951) zněl: *Státní film – boudačka – filmování požáru v Rynartících: Bude zaslán příspěvek na ONV, že rada nemá námitek, zajistí-li st. film veškeré náklady... V jakém filmu se au-*

todafé rynartické chalupy objevilo, už známo není. České Švýcarsko proslulo především coby lokace, kde vznikala filmová pohádka Pyšná princezna. Z jejího natáčení zůstala v krajině i hmotná památka: kulisa uhlířské chaloupky, která byla v roce 2019 opravena a začleněna do trasy naučné stezky Česká silnice (otevření stezky roku 2020). Seznam filmů, které zde vznikly, je však mnohem bohatší.

- **1949:** Rodinné trampoty oficiála Tříšky, Josef Mach (Všemily, Jetřichovice)
- **1951-1952:** Pyšná princezna, Bořivoj Zeman (Česká silnice, Dolský mlýn, Všemily, louka u Huntřova)
- **1954:** Severní přístav, Miloš Makovec (Děčín, město, kaňon Labe)
- **1956:** Zlatý pavouk, Pavel Blumenfeld (Děčín, město a Červený vrch)

- **1973:** Zatykač na královnu, Dušan Klein (Děčín)
- **1955-1956:** Větrná hora, Jiří Sequens st. (Tiské stěny, Sněžník rozhledna a fluoritové doly)
- **1978:** Mladý muž a bílá velryba, Jaromil Jireš, (Divoká soutěska)
- **1978:** Vražedné pochybnosti, Ivo Toman (Chřibská, Jetřichovice, Rynartice)
- **1978:** Ve stínu Merkura, František Filip (Děčín, Hřensko obec a celnice)
- **1982:** Sny o Zambezi, Stanislav Strnad (Děčín město, Pastýřská stěna, Loubí, Hřensko hraniční přechod)
- **1984:** Lásky s vůní pryskyřice, Jiří Haniбал (Jetřichovice, Všemily, Rynartice, Doubice), zápůjčka motorových pil, dřevorubecského nářadí, koně a lesní uniformy z polesí
- **1986:** Jetřichovické proměny, Česká televize, dokument

Pokračování na str. 28 >

> Pokračování ze str. 27

- **1986:** Veselé vánoce přejí chobotnice: Jindřich Polák
- **1988:** Zvířata ve městě (Jetřichovice, Na Tokání)
- **1988:** Oznamuje se láskám vašim, Karel Kachyňa (Děčín, Hřensko, kaňon Labe)
- **1989:** Útěk s Cézarem, Jiří Hanibal (Rybnartice obec a Křížový vrch, Jetřichovice ozdravovna, Kyjov, kaňon Labe, brod u Rybnartice Na Potokách, Rybníště pila)
- **2005:** Letopisy Narnie, Andrew Adamson (Pravčická brána, Tiské stěny)
- **2006:** Ještě žiju s věšákem, plácačkou a čepicí, Pavel Göbl (Děčín nádraží)
- **2006:** Krajina tajemství, Martin Suchánek (Pravčická brána, Jetřichovice Táborový důl a Rudolfův kámen)
- **2008:** Ztracený princ, Václav Křístek Křístek (Dolní Chřibská akvadukt, Dolský mlýn, Velký soudkový důl)
- **2008:** Peklo s princeznou, Miloslav Šmíd-mayer (Dolský mlýn)
- **2008:** Předčítač, Stephen Daldry (okolí Dolského mlýna, Větrný vrch u Kunratic)
- **2009:** Vzduchoplavec Kráčmera, Česká televize studio Kavčí Hory (Dolský mlýn, Edmundova soutěska, Hřensko, Sněžník)
- **2009:** Stínu neutečeš, Lenka Kny (Děčín, Loubí, kaňon Labe, Dolní Žleb, Hřensko)
- **2012:** Kameny v pohybu, Ivan Stříteský, dokument ČT (Česká Kamenice pískovna, Pravčická brána, Pravčický důl, Jetřichovice)
- **2012-2013:** Cirkus Bukowsky, seriál ČT, Jan Páchl (Děčín, loděnice)
- **2013:** Pilgerin (Poutnice), Philipp Kadelbach, MIO Film (Dolský mlýn, Soorgrund, Memento Mori, Hluboký důl)
- **2013:** Měďové (seriál pro večerníček), Václav Chaloupka (Dolský mlýn)
- **2014:** Tři bratři, Jan Svěrák (Děčínský Sněžník)
- **2014:** The shammer's daughter / Skammernes datter (Dina, dcera jasnovídky), Kenneth Kainz (Mezní Louka, Pravčická brána a Sokolí hnízdo)
- **2014:** seriál Jan Hus, Jiří Svoboda, ČT (Kamenice u Dolského můstku)
- **2015:** Mušketýři, Czech Anglo Productions spol. s r. o. (Dolský mlýn, Dolský můstek)

- **2015:** S Jakubem v přírodě, Antonín Vo-máčka, ČT (Rudolfův kámen, Dolský mlýn, soutěska Kamenice pod Dolským mlýnem)
- **2016:** Pravý rytíř, Martin Dolenský (Dolský mlýn, Dolský můstek, Tisá, Edmundova soutěska)
- **2016:** Ashland (Dolský mlýn)
- **2016:** Mordparta, Peter Bebjak, Robert Šveda (Jetřichovice ozdravovna)
- **2017:** Rübenzahls Schatz (Dolský mlýn)
- **2018:** The Commander, Jan Žižka, Petr Jákl (Dolský mlýn, vyhlídka u Kamenické Stráně, Děčínský Sněžník)
- **2019:** The Wheel of Time (Kolo času), Uta Briesewitz (Dolský mlýn)

Z některých míst, např. z Dolského mlýna, Dolského můstku, Labského kaňonu, soutěsek řeky Kamenice, Tiských stěn či Pravčické brány se pomalu stávají „filmové star“. Díky tomu mohou filmy sloužit i jako časosběrný dokument, zachycující proměny krajiny. A je krásné, že nezářka proměny k lepšímu – příkladem budiž **Dolský mlýn...**

Jak mlýn vypadal v době své slávy, zprostředkovává pohádka Pyšná princezna. V padesátých letech 20. století (byť díky kamuflážím kulisového umu) působil jako funkční vodní dílo plné života. Za tuto roli však mlýn zaplatil smutnou daň: kvůli záběru byla odstřelena sousední budova hotelu a její trosky následně nemalým dílem přispěly k devastaci památky. Když si stejný objekt vyhlédli filmaři v roce 2008 pro natáčení Ztraceného prince a Pekla s princeznou, důvody výběru už byly jiné: hledali romantickou ruinu v přírodním zákoutí. Oba štáby se potrápili s maskováním sutin hotelu, jejichž odklizení bylo teprve na počátku. V roce 2013 už šlo ve filmu Pilgerin k torzu hotelu přistavět kulisu hospodářské budovy a tři roky na to si vyklizené přízemí zbořeníště samo zahrálo roli kovárny. Takže - kdo ví? Třeba není zcela z branže sci-fi, že se někdy budou moct diváci potěšit filmem, kdy se i bez fantazie technického štábu a nákladných kulis opět zaskví Dolský mlýn v celistvé kráse.

Natalie Belisová

Pyšná princezna (Dolský mlýn). © Archiv

Peklo s princeznou. © Natalie Belisová

Ztracený princ. © Natalie Belisová

Večerníček Měďové. © Václav Sojka

Exkurze přírodovědného oddílu Junior Ranger do Přírodní památky Tiské stěny. © Jarmila Judová

ZAŽIJTE NÁRODNÍ PARK HRAVĚ aneb 20 let environmentálního vzdělávání a osvěty

Již v době vzniku Národního parku České Švýcarsko v roce 2000 byla vnímána potřeba environmentálního vzdělávání dětí, mládeže i dospělých jako nedílná součást aktivit nově zřízené správy NP. Ze zkušeností z evropských národních parků vyplynulo, že není možné chránit životní prostředí kolem nás pouze prostřednictvím ochranných opatření či zákazy a nařízení, ale je velmi důležité vzdělávání, informovanost a osvěta návštěvníků, místních obyvatel a školáků z blízkého i vzdáleného okolí. Prostřednictvím environmentálního vzdělávání a osvěty představuje správa NP kulturní i přírodní dědictví našeho regionu a vysvětluje potřebu jeho ochrany a jeho zachování a rozvoj pro budoucí generace. Správa NP prezentuje národní park nejenom jako unikátní místo, které stojí za to navštívit, ale jako náš spo-

lečný domov. Domov, jenž sdílíme s přírodou, a který jsme se, jako společnost, rozhodli chránit.

Environmentální vzdělávání a osvětu realizuje správa NP pro širokou veřejnost, přičemž své aktivity přizpůsobuje dvěma základním cílovým skupinám – organizované a neorganizované veřejnosti.

Organizovanou veřejností vnímáme školní i mimoškolní kolektivy dětí a mládeže, pedagogy a další skupiny, jimž poskytujeme ucelenou nabídku exkurzí, přednášek, ekologických programů, soutěží a dalších aktivit, jejichž přehled najdete na evvo.npcs.cz. Při práci s touto cílovou skupinou se správa NP řídí heslem „Zažijte s námi České Švýcarsko hravě“. Při naplňování tohoto cíle se snažíme umožnit účastníkům

kontakt s národním parkem, s živou i neživou přírodou, ale i s kulturní historií. Věříme, že kvalitní environmentální vzdělávání není možné realizovat ve školních lavicích ukazováním krásných fotografií, a proto je naší snahou realizovat maximum programů v přírodě Národního parku České Švýcarsko a v jeho okolí.

Při práci s touto skupinou, nezůstala správa NP pouze u realizace programů a exkurzí. Za účelem zkvalitnění environmentálního vzdělávání a osvěty jsme vybudovali v areálu Správy NP České Švýcarsko v Krásné Lípě PLšíkovu učebnu, která se stala environmentálním střediskem Národního parku České Švýcarsko, a která poskytuje zájemci nejenom školním kolektivům, ale také veřejnosti při realizaci rukodělných dílen,

Pokračování na str. 30 >

> Pokračování ze str. 29

přednášek či příměstských táborů. Pro své vlastní potřeby při evaluaci ekoprogramů i pro podporu pedagogů vytváří správa NP ekovýchové materiály. Od pracovních listů, přes komiksy a pracovní sešity, po brožurky a návody na environmentální aktivity s dětmi, které naleznete na npcs.cz/evvopublikace. Pro pedagogy přírodovědných předmětů pořádá správa NP s partnery akreditované kurzy, které jsou certifikovány ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jsou zařazeny do dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Další velkou skupinou příjemců environmentálního vzdělávání je neorganizovaná veřejnost, především návštěvníci národního parku, místní obyvatelé i chalupáři. Pro tuto skupinu organizuje Správa NP každý rok kolem 50 akcí pro veřejnost, z nichž některé se již staly oblíbenými vzdělávací-

mi akcemi našeho regionu. Smyslem těchto akcí, nejsou pouze zážitky a zábava, ale velkou měrou v nich rezonuje také prvek vzdělávání a poznání. Úspěšnost těchto akcí tak není hodnocena počtem lidí, kteří se jí zúčastní, ale odvíjí se od toho, zda se účastníci mohli dozvědět a dozvěděli něco nového.

Pro návštěvníky našeho území budujeme a udržujeme turistickou infrastrukturu s prvky vzdělávání. Jsou jimi například naučné stezky, ale také naučný areál Rysí stezka u Mezní louky či expoziční prostory Na Saule. Současně za účelem osvěty návštěvníků podporujeme řadu informačních středisek v regionu.

Správa Národního parku České Švýcarsko se za 20 let realizace environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty stala v regionu uznávaným partnerem v oblasti EVVO.

V průběhu dvacetiletého environmentálního vzdělávání prošly programy, kurzy a akce Správy Národního parku České Švýcarsko desetitisíce účastníků a nepočítaně návštěvníků využilo turistickou infrastrukturu s environmentálními prvky v terénu. Snahou správy NP v nadcházejícím období bude udržení a zkvalitnění stávající nabídky environmentálního vzdělávání. Připraveny jsou také nové projekty, o jejichž realizaci nyní usilujeme: zpracování koncepce EVVO v Českém Švýcarsku, vybudování návštěvnického střediska na Mezní Louce, vybudování naučné stezky podél Křinice, vytvoření certifikačního programu Škola národního parku a snad někdy v budoucnu i vybudování úspěšný rozjezd pobytového ekovýchového střediska po vzoru ostatních evropských národních parků.

Jakub Juda

NÁRODNÍ PARK V ROCE 2040

aneb Vize národního parku do příštích 20 let

Snahy o předvídání budoucích dějů jsou vždy velmi ošidné. Ostatně současná situace (psáno v březnu 2020, kdy Evropa zažívá koronavirovou epidemii a s ní spojená rozsáhlá omezení) je toho dokladem. Jak známo, svět se nevyvíjí trvale lineárně, ale občas ve skocích. Proto by bylo chybou i v případě Národního parku (NP) České Švýcarsko uvažovat o jeho stavu za 20 let tak, že bychom trendy uplynulých 20 let od jeho vzniku (2000-2020) jednoduše extrapolovali (přenesli) do dalších 20 let.

Na druhou stranu, chráněné území, jako je národní park, bytostně potřebuje zřetelnou vizi, díky níž komunikuje cíle, ke kterým směřuje. Správa NP proto již v roce 2012 formulovala stručnou společnou českou-saskou „Vizi ochrany přírody chráněných území v Českosaském Švýcarsku“ (dále jen „Vize“, plné znění viz webové stránky správy NP). Pro území obou NP tato Vize jako optimální budoucí stav uvádí: „Péče o území a krajinu jsou přiblíženy a realizovány tak, že v krajině již není rozpoznatelná státní hranice. Více než 75 % rozlo-

hy chráněného území v každém z národních parků podléhá přirozenému vývoji (ochrana procesů)“. Na základě dnešního stavu, kdy v důsledku gradace lýkožrouta smrkového (kůrovce) dochází k rozpadu většiny smrkových porostů a následně se počítá s přirozenou obnovou na polovině území NP, se jeví cíl ponechání přírody přirozenému vývoji na 75 % území NP během 20 let jako zcela reálný. Tím, že jedna ze základních otázek uplynulých 20 let, totiž, kolik času bude k dispozici na přeměnu lesa dřívě, než dojde ke skokové proměně v důsled-

ku kůrovce, je v tuto chvíli zodpovězena, další vývoj přírody NP je do značné míry předpověditelný. Přes řadu neznámých (zejména klimatické faktory) lze očekávat výrazný posun v druhovém složení ve prospěch listnatých, zejména tzv. pionýrských dřevin (bříza apod.) a postupné vytvoření přirozené struktury lesa. NP tedy čeká dramatická proměna, kdy společně s NP Saské Švýcarsko budeme svědky rozpadu starého a spontánního vzniku nového lesa na poměrně rozsáhlé rozloze jádrových území obou národních parků (celkem asi 10 000 ha). Takto rozsáhlé území ponechané přírodě bude mít zásadní význam nejen pro nerušený vývoj řady druhů, ale také jako jedinečná laboratoř sledování přirozeného vývoje lesa, z pohledu vědců, návštěvníků i pro účely ekologického vzdělávání.

>

> Mnohem obtížněji predikovatelná se naopak zdá v současné době společensko-ekonomická sféra, která je s existencí NP významně spjata. Sem patří otázky budoucího trendu cestovního ruchu a s ním spojeného regionálního rozvoje, rovněž tak oblast mezinárodní spolupráce, a to nejen mezi organizacemi ochrany přírody (psáno v době, kdy jsou uzavřeny státní hranice na blíže neurčenou dobu a cestovní ruch prožívá strmý pokles).

Bez ohledu na současnou situaci ale platí naše společná česko-saská Vize, která pro oblast rekreace jako optimální budoucí stav uvádí: „Existují turistické koncepce odsouhlasené správami chráněných území a regionem. Turistická infrastruktura (turistické cesty, cyklo- a hipotasy, přístupy k le-

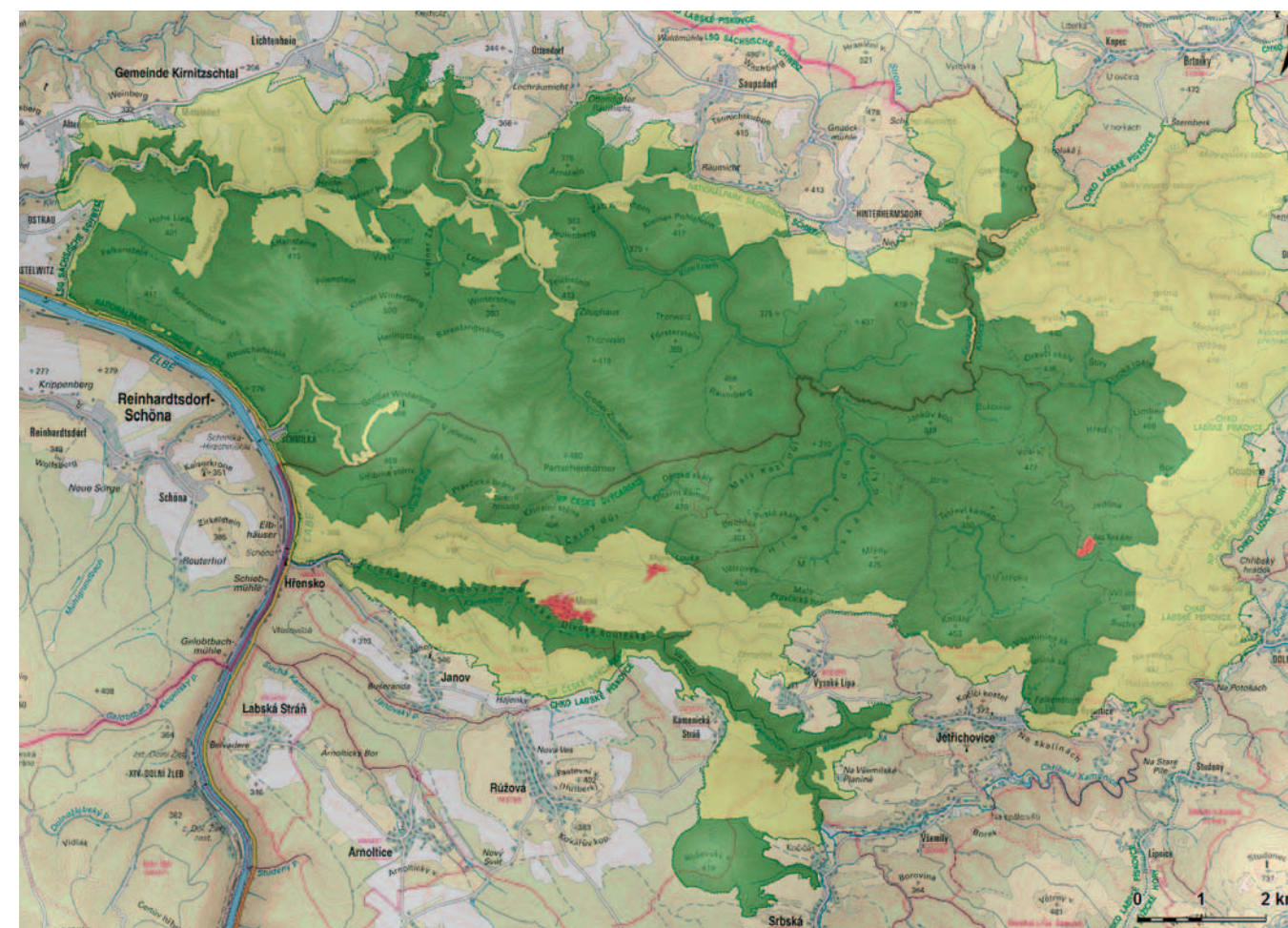
zeckým cestám, značení) a návštěvní řady jsou vzájemně sladěné a jsou akceptovány. Krajinu lze zažít přeshraničně, zklidněné oblasti v jádrových zónách obou národních parků jsou návštěvníky uznávány jako biologická refugia.“ Princip těchto zklidněných oblastí naplňují již v současné době nově vzniklá „klidová území NP“ (a na saské straně tzv. „Kernzone“).

Pro oblast regionálního rozvoje Vize stanoví: „Partnerská spolupráce regionálních aktérů je běžnou praxí. Správy chráněných území kooperativně prosazují cíle ochrany a hledají i v oblasti regionálního rozvoje společná řešení. Správy chráněných území podporují udržitelné a k přírodě šetrné projekty, zejména v oblasti turismu a péče o kulturní krajinu, které posilují hospodářské zázemí

regionu a zlepšují životní podmínky ve venkovském prostoru. Obyvatelé se identifikují s chráněnými územími a podporují péči o ně a jejich rozvoj. Jsou si vědomi toho, že zachování kulturní a přírodní krajiny v Českosaském Švýcarsku je základem hospodářského rozvoje, zajišťuje obyvatelstvu příjmy a udržuje vysokou životní úroveň v bezprostředním místě bydliště.“

Pevně věříme, že pokud se budou v roce 2040 naši nástupci zamýšlet nad uplynulým 20letým obdobím a hledět do dalších 20 let, budou sdílet tutéž (či ještě směřlejší) vizi o budoucím obrazu Českosaského Švýcarska, jako máme my dnes.

Handrij Härtel

Od roku 2020 vzniká na území národních parků České a Saské Švýcarsko poměrně rozsáhlé centrální území o celkové ploše ca. 10 000 ha, které je ponecháno přirozeným procesům (tmavě zelená barva)

Českosaské
ŠVÝCARSKO

České Švýcarsko - zpravodaj Správy
Národního parku České Švýcarsko
Ročník 19, Speciál 2020.
Vyšlo v červenci 2020.

NEPRODEJNÉ

www.npcs.cz